

پيڻه مهت مالہ کا بی گرفتاری

بہ رہہ فکرا
تہ حسین ئیبراہیم دؤسکی

کتیب : پیخه مهت ماله کا بی گرفتاری

نقیسه پ : ته حسین ئیبراهیم دوسکی

به رگ : نجم الدین بیری

چاپا : ئیکئی ۲۰۱۱

چاپخانه یا پرژه هلات - ههولیر

ژمارا سپارتنی ل پهرتوو کخانه یا به درخانیان ل دهوکی: ۲۵۱۸

ژ وه شانین پهرتوو کخانه یا (دیار به کر) ل زاخو

پيشگوئن

حهمد وسوپاسى بو وى خودايى بن يى نفسى مروقى ژ
نهفسهكا ب تنى داي، پاشى جوئى وى ژى ئافراندى، وگهلهك
نيرومى ژى چيكرين و ل سهر عهردى بهلاق كرین، وصهلات
وسهلام ل پيغهمبهري وى بن، ئهوى هاتى رحم دلوقانى بو
همى عالمى، رى ئاشكهره كروبهري مه دايى، وئهم ل
سهرداچوونى هشيرار كرین وژى دايينه پاش، و ل هر كهسهكى
ريكا وى گرتى، و ب شريعهتى وى رازى بووى هندی دنيا ههبت.

خويشك وبراين هيزا !

ئهگهر ئهم باش بهري بدهينه شريعهتى ئيسلامى، ووان رى
ورپبازين ئه و پى هاتى، دى باش بو مه ئاشكهره بت كو قى
شريعهتى ئه و پييك وقاعيدهيين بنهجه يين دانايين يين مالى ژ
همى رهنگين گرفتارى وپارچهبوون وخرابيان دپاريزت، وئهو
بيروپا ومهبدئيىن راست ژى يين دهسنيشان كرین يين كو همى
رهنگين خهلهت تيك گههشتن وئاريشهيان ژى ددهته پاش، ئه و
گرفتارى وخهلهت تيك گههشتن وئاريشهيين كو خوشى ورحهتى
وقيانى ژ نك خهكى مالى رادكهت، و ل شوينى نهخوشى وكهرب
ونهقيانى دئينت، و ب راستى هنگى ئه و ئارمانج ب بهر پييان

دکهفت یا (زواج) وچیکرنا (خیزانی) ژ بهر هاتیه دورستکرن، کو پهیدا کرنا (قیان و دلوقانی) بییه.. خودایی مهزن د نایه ته کا پیروز دا دبیژت: ﴿ وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُم مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴾ (الروم: ۲۱) ژ نیشانی مهزنی خودی نه وه وی جوتی هه وه ژ هه وه ب خو نافراندیه، دا هوین پی فهه ویین، ووی قیان و دلوقانی کره د ناقبه را هه وه دا، و د قی چهندی دا نشان بو وی ملله تی هه نه یی هزرا خو د نایه تان دا بکته.

وهندی نهف قیان و دلوقانیه د ناقه مالی دا، ب تایبه تی د ناقبه را ژن و مییران دا هه بت، مهعنا نه و نارمانجا مال ژ بهر هاتیه دورستکرن یا ب جههاتی، وهه ر جاره کا (سه فینا مالی) تویشی ره شه بایین ناریشه و گرفتاریان بوو، و قی سه فینی کاپتنه کی وه سا نه بت وی بهاژوت هه تا ب سلامه تی بگه هته کناری ته ناهی، بی گومان نه و سه فینه دی توشی ناسته نگین مهزن بت و دویر نه گره ل دمه کی نیژیک پیلین دژوار وی نقو بکته.

وپو یته پیکرنا نیسلامی یا بهر چاډ ب مالی، و کارکرنا پیخه مهت پاراستنا مالی ژ هه می گرفتاری و ناریشه یان ژ هندی دنییت چونکی مال نه و لبنه یا سه ره کیه یا دیواری جفاکی ژ ی پیک دنییت، و ناشکه رایه هندی لبنه یا موکم بت دیوار ژ دی یی موکم بت، ژ لایه کی دی فه مال مه دره سا ئیکیه یا که سین جفاکی لی دنیینه په روه رده کرن، و هندی نه و مه دره سه کا ب پیک و پیک بت، ویا دویر

بت ژ به لا وگرفتاریان، ئەو کەسین ئی دئینه پەرودەکردن ژی دی
دریک و پیک بن، و جفاک دی مفایی ژی وەرگرت..

هەر ژ بەر قی چەندی بوویە ئیسلامی بەرگەریان کریه کو وان
هەمی ئاستەنگان ڕاکەت یین کو دکەقنە د ناڤهرا ژن و میران
و دبنه ئەگەرا هندی کو قیان و دلوقانی ژ ناڤهرا وان ڕا ببت، وتیک
گەهشتن و تەناهی د ناڤ مائی دا نەمینت، ئیسلامی بەری ژن
و میران دا وی ڕیکی یا دیواری قیان وان پی موکم دبت،
و پەییوهندیا ژن و میزینی د ناڤهرا وان دا پتر ب هیژ بکەفت، دا
ئەو بشین مالەکا رحەت و تەنا، یا تژی قیان وتیک گەهشتن ئاڤا
بکەن، کو ببتە ئەگەرا ئاڤاکرنا جفاکەکا ب هیژ. و هەر ژ بەر قی
چەندی - دیسا دی بیژین - ئەو کەسین دقین جفاکی بەهرفینن،
و ئەخلاقی ئوممەتی د بەر پیمان قەدەن، بەری هەر تشتەکی کاری
بو ژیکفەکردن و خرابکردن مائی دکەن، ئی دگەریین پەییوهندی د
ناڤهرا ژن و میران دا ژ لایەکی قە و د ناڤهرا دەیباب و عەییالی دا ژ
لایەکی دی قە خراب بکەن و بیخنە ژیر گفاشتنا ئاریشه
و تەنگافیان، جار ب ناڤی سەربەستی و نازادیا کەسی، و جار ب
ناڤی بەرەڤانیا ژ مافی ژنی و زاروکان، و جار ب هەندەک ناڤین دی..
و ئارمانجا دویمایی هەر ئەو ئەو (سەفینا مائی) بیخنە بەر
هەرەبایی نەرحەتی، دا جفاکەکا سست و ئیک نەگرتی پەیدا
بکەت، ئو جفاکا نساح یا نەشیت بەرەڤانیی ژ هەبوونا خو بکەت،
و بەر ب ئارمانجین خو یین مەزن قە بچت.

وتشتی دبتہ جہیٰ مخابنییٰ شہوہ گہلہک جارن ہردو لایین
 سہرہکی یین بہرپرس ژ پاراستنا مالیٰ کوژن ومیرن، ژ بہر ہندہک
 مہصلحہتین خو یین بہرتہنگ، یان پیخہمہت پاراستنا ہندہک
 دیتن وبوچوونین خو یین تاییہت، دەوریٰ خو ییٰ مہزن ژیر دکہن،
 وبییٰ ب خو بہہسیین دبنہ باشتین نامیرہت بو ب جہئینانا حہز
 وئارمانجین وان کہسان یین دخوازن جقاکا وان بہہرقینن، دەمیٰ
 سہفینا مالا خو ل بہر ہرہباییٰ ئاریشہ وگرفتاریان دھیلن، وکاری
 بو ہندیٰ ناکہن ئنیہتین خو دورست بکہن، و د گہل ئیک پویننہ
 خواریٰ و ب رحہتی دان وستاندنیٰ بکہن، وگوہداریا ئیک ودو
 بکہن، وہندہک جارن ب گیانہکیٰ وہزشتی - وہکی برادہریٰ مہ
 یین وہرزشقان دبیزن - ہندہک (تہنازولاتان) بو ئیک ودو بکہن، و
 ژ بورج وکہلاتین خو یین بلند بیئہ خواریٰ، وہردو لا ئارمانجا
 خو بکہنہ (پاراستنا مالیٰ ژ گرفتاری وناستہنگان) ئەگہر خو ل
 سہر حسیبا قہبویلکرنا ہندہک خوچہماندنیٰ ژی بت!

قیجا پیخہمہت ئافاکرنا مالہکا بیٰ ئاریشہ وگرفتاری،
 ودورستکرنا رہوشہنبیریا دئیک ودو گہہشتنیٰ د ناقبہرا ژن
 ومیران دا، مہ دقیت ہندہک خالین گرنگ د قیٰ دہلیقہییٰ دا ب
 رہنگہکیٰ ئاشکہرا وصریح ل بہر چاقہ بدانین، دا زہلام بزانت
 کانیٰ واجبیٰ وی چیہ وپیٰ لیٰ نہدانت، وکانیٰ حہقیٰ وی چہندہ
 وزیدہتر نہخوازت، ہەر وەسا دا ژن ژی بزانت کانیٰ واجبیٰ وی

چیه و حه قی و ی چه نده و ژ ی دهر باس نه بت، مه د قی ت ه نده ک
گوتن ی کورت بیژین ..

هی قیا مه ژ خود ی نه وه نه و مال ی ن مه ژ ه می گرفتاری
و ناسته نگان بپاریژت، و جقا کا مه بکته جقا که کا و ه سا هر ئیک
تیدا واجبی خو بزانت و ب جه بینت، و مافی خو بزانت و ببینت ..
و نه و ی دفن بلن دیا و ه سا ب رزقی مه نه که ت یا ئیکا هند ژ مه
چی بکته نه م خود سه ر حه قی ی را ببینین .

خوپاراستن بهری چاره‌سهریی

دختوران قاعیده‌یه‌کی هه‌ی دیبژت: " خوپاراستن ژ چاره‌سهریی باشتره " بو نمونه: نه‌گهر ئیشه‌کا فه‌گر ل جهه‌کی یا به‌لاف بت، وئه‌قی ئییشی گه‌له‌ک خه‌لک فه‌گرت بت، و دختور ناگه‌هداریی بدن کو کهس نه‌چته فی جهی، چونکی ئحتمالا مه‌زن نه‌وه نه‌و ئییش وی ژی فه‌گرت.. وکهسه‌کی ل بهر بت بچته وی جهی، پشتی وی گوهر ل فی ه‌شیرکرنی دبت دی چ کهت؟

دی چت قه‌ستا وی جهی کهت ودلی خو ب هندی خوش کهی کو به‌لکی نه‌و ئییش نه‌ئیته وی، یان نه‌گهر خو هاتی ژی قهیدی ناکهت نه‌و دی چاره‌سهریا خو کهت ژ وی ئییشی.. یان ژی نه‌و دی ل چوونی لیقه بت، نه‌گهر خو نه‌و لیقه‌بوون هندهک خوساره‌یی ژی بگه‌هینتی؟

عه‌قلی ساخه‌م دببژت: خوپاراستنا وی ب نه‌چوونا وی جهی باشتره ژ چاره‌سهریا وی ژ وی ئییشی پشتی چوونی، چونکی ئحتمالا سلامه‌تی د خوپاراستنی دا پتره، پشتی هنگی چاره‌سهری نه‌هه‌ر جار یا ب مفا و به‌ره‌مدار.

پشتی قی چہندی ئەف قاعیدہ نہ ب تنی د مہسہلین ساخلہمی دا راست دہردکھفت، بەلکی ئەو د مہسہلین جفاکی ژی دا دەوری خو دبینت، وئیک ژ وان مہسلان مہسہلا پاراستنا مالی یه ژ گرفتاریان، یه عنی: ئەگەر مروڤه کی بقیت مالا وی مالہکا بی ئاریشہ وگرفتاری بت دقیت ئەو قی قاعیدہیی ب کا بینت، قاعیدہیی: "خو پاراستن باشتەرہ ژ چارہسہیی" چونکی خو پاراستن بہراہیی دئیت.

مہعنا: ئەو زہلام وئەو ژنا بقیت مالا وان یا بی گرفتای بت، دقیت ہەر زوی وھیشتا بەری مالا ئیک ژ وان بیته دانان ئەو ہزرا خو د دانا مالہکا بی گرفتاری دا بکہت، وخو ب ہیفا ہندی قہ نہہیلت کو مالہکا تیر گرفتاری بدانت، پاشی ل پیکین چارہسہریا وان گفتاریان بگہریین، چونکی کی دبیرت چارہسہری ہنگی دی فایدہ کہت؟

وئەگەر ئەم شہریعتی ئیسلامی بخوینین، وبہری خو بدہینہ وان ئەحکامان یین بو دورستکرنا مالی ہاتینہ دانان، دی بینین پویتہیہکی باش ب قی مہسہلی یی ہاتیہ دان، و ل قیری سی خالین گرنگ ہنہ دقیت بہحس ژی بکہین:

یا ئیکی: ہلبژارتنا باش:

ومہخسہدا مہ ب ہلبژارتنی ل قیری ئەوہ زہلام - ہەر وەسا ژن ژی - بەری ہزری د چیکرنا مالا خو یا پاشہروژی دا بکہت دقیت

هلبژارتنا هەر ئیک ژوان بو شریکی وی یی دی هلبژارتنهکا راست و دورست بت، یهعنی: هەر ئیک ژوان دقیت باش ل بیرا خو بینتهقه کو ئەو کەسی ئەو ئەقرو بو خو هل دبژیرت سوباهی مالهک دی وان هەردووان کۆم کەت، وژیانهکا هەقیشک دی وان گەهینته ئیک، و ئەو هەردو پیکفه دی بنه ستوینین دورستکرنا مالهک وخیزانهکی.

وزهلام دەمی ژنکهکی بو خو هل دبژیرت دقیت ژبیر نهکەت کو ئەق ژنیه یا کو ژ ئەقرو ویقه دی پشکدریا وی د ژيانا وی دا کەت، و ئەوه ا دی بته دهیکا زاروکین وی، وجهی باوهری و سەر ونهینین مالا وی، قیجا خوشیهکا بهروهخت یان مهصلحهتهکا ئەرزان بلا ئیکا هند ژ وی چی نهکەت ئەو قی راستیی ژ بیرا خو بیهت.. نه بهس هنده، بهلکی دقیت ئەو ل بیرا خو بینتهقه کو ئەو ئەو مالا وی ئەو ژن ژی هلبژارتی ئەوی ژی کارتیکرنهکا مەزن ل پاشهپوژی دی ل سەر مال و عیالی وی هەبت، چونکی خوارزا ددنه ب خالا فه - وهکی ئەم ب کوردی دبیزین - قیجا دەمی ئەو ژنهکی بو خو هل دبژیرت دقیت ئەو قی ژی ژبیر نهکەت.

گهلهک کەسان - ژ کچ وکوران - دەمی ژی دئیه خواستن بپیارا ژن ئینانی یان شویکرنی بدەت، وگافا مهسهله دبته هلبژارتنا لایی دی ئیک ژوان هزرا خو گهلهک د قی چەندی دا ناکەت، و دبت هەر ئعتباری نهدهته قی خالا گرنگ، بهری وی ب تنی دمیته ل هندی کانی جوانی و مال مهزنی و مهنصب و دهوله مەندیا لایی

دی هند تی ھەییە وی ھیژای ھندی بکەت ئەو وی ھلبژیرت
یان نە، دی بیژت: ئەقە مرۆقی منە چیترە ژ ئیکی بیانی، ئەقە یی
زەنگینە دی ژیانەکا خوش بو من پەیدا کەت، ئەقی جوانی یان
مەنصبەکی مەزنی ھە ی دی پی سەر بلند بم.. وھتد، وھزرا ھندی
ناکەت کانێ ئەقی ئەو پیئقی و (مۆئەلات) ھەنە یین وی دکەنە
زەلامەکی باش و بابەکی ب کیرھاتی بو عەیاالی.. قیجا پشتی چار
دیوار وان دگەھیننە ئیک وئەو ژ نیژیک ب سەر ئیک و دو ھل دبن، ژ
نوی دی زانن کو بەری وان نە ما بوو ل تشتی ژ ھە میان گرنگتر،
ئەو ئەخلاقی باش یی بەردەوامیی دەتە ژینا وان یا ھەقشک،
قیجا ھەر ژ ھە یقا ئیکی گرفتاری و ئاستەنگ دی کەقنە د ریکا
سەعادەتا وان دا، قیجا ھنگی لۆمە ل کی بیئە کرن؟

پینغە مەبری خودی - سلاق لی بن - د گۆتنەکا خو دا دیژت:
﴿ تَنْكَحُ الْمَرْأَةَ لَأَرْبَعٍ: لِمَالِهَا، وَلِحَسْبِهَا، وَلِجَمَالِهَا، وَلِدِينِهَا، فَظَفَرُ
بِدَاتِ الدِّينِ تَرَبَّتْ يَدَاكَ ﴾^(۱) یەعنی: عەدەتی مرۆقانە ئەو ژنکی ژ
بەر چار تشتان مارە دکەن: ژ بەر مالی وی، و ژ بەر ھەسەب و مال
مەزنی وی، و ژ بەر جوانیا وی، و ژ بەر دینی وی، وتە ئەگەر
باشیا دین و دنیا یی دقیت تو ژنکا خودان دین ھلبژیرە..

- بۆچی یا خودان دین؟

(۱) موسلم قەدگۆھیژت .

- چونکی ئه و دی شریکه کا قهنج بت بو ژینا ته، و دی دهیکه کا باش بت بو عیالی ته، و دی هاریکارا ته بت ل سهر دورستکرنا ماله کا بی گرفتاری.

ئه قه ب نسبته ژنکی، و ب نسبته زهلامی ههر پیغه مبهه
 - سلاق لی بن - دییژت: ﴿إِذَا آتَاكُم مِّن تَرْضَوْنَ خُلُقِهِ وَدِينَهُ
 فَرُجُوهُ، إِلَّا تَفْعَلُوا تَكُن فِتْنَةً فِي الْأَرْضِ وَفَسَادٌ عَرِيضٌ﴾^(۱)
 یه عنی: ئه گهر ئه و که سی هوین ژئه خلاق وی و دینداریا وی
 درازی ژنکه کا هه وه خواست هوین وی بدهنی، چونکی ئه گهر
 هوین وه نه کهن فتنه و فساد هه کا به رفره د عهردی دا دی به لاق
 بت، و وه نه بت بیته هزر کرن کو گرنگیدانا ب ئه خلاق وی و دینداری
 ب تنی تیرا هندی هه یه کو ژینه کا بی گرفتاری بو هه ردو لایان
 پهیدا بکهت، فاطما کچا قه یسی د گوتنه کا خو دا ناشکرا دکهت
 کو دو زهلامان ئه و دخواست، ئه و چوو پسیرا خو ب پیغه مبهه ری -
 سلاق لی بن - کر، ئینا پیغه مبهه ری - سلاق لی بن - گوتی: هندی
 فلان کهسه مروقه کی صعلو و که یی پرویته چو مال نینه، و هندی
 یی دییه کهسه کی بی تبعه ته ژنکان دقوتت! ^(۲). مهعنا: ژقی
 چه ندی ناشکرا دبت کو فان مهسه لین دی یین جقاکی ژی دهوری
 خو د بهرده و امیا ژینه کا ته نا ورحهت دا هه یه، به لی دین و ئه خلاق
 باش ل مه رته با ئیکی دئیت.

(۱) ئبن ماجه قه دگو هیژت .

(۲) وه کی موسلم ژی قه دگو هیژت .

يا دووی: دیتن وئیکدو ناسین:

ئەقە ژى ئىك ژ وان ئەگەرانه یین ل پاشه پوژى گفتارى
وناریشهیان ژ مالی ددنه پاش، موغیرهیی کورى شوعبه
بهحسى خو دکهت کو چارهکى وی ژنکهک بو خو خواست،
دبیژت: من سوحبهتا خو بو پیغه مبهری - سلاق لی بن - کر، ئینا
وی گۆته من: ته بهری خو دایی؟ من گۆتی: نهخیر، گۆت: وی
گۆته من: ههپه بهری خو بدی ئەو چهندهیه دی بهردهوامیی دته
قیانی د ناچهرا ههوه دا^(۱).

مهعنا: دیتن وئیکدو ناسین بهری بپیاردانا رازیبوونی
تشتهکی فهره کو (زهواجا وان) مهشرووعهکی سههرکهفتی بت،
ونابت زهلام یان ژنک ب ههمی قه پال بدهته سههرهئی وبوچوونا
ههقال وکەس وکاران بیی ئەو ب خو شریکی ژینا خو ببینت
وبنیاست، وگهلهک مال یین تووشی گرفتاری وخرابوونی بووین ژ
بههر هندی چونکی ژن ومیران ل سههری ئیک ودو نه دیتبوو، یان
نه نیاسی بوو، و ب تنی وان ئەعمادا خو دابوو سههر گۆتن ورهئی
وبوچوونین ههقال ونیاسان، وپشتی ئەو بهرانبهه واقعی
راوهستاین په شیمان بووینه.

---

(۱) ترمذی وئبن ماجه قی حه دیسی ریوایهت دکهت.

يا سِي: هِشيارى شَهريِن ب زَهَمهت به:

گهلهك جاران وهسا چي دبت ل دهمي خواستني زهلام يان ژن هندهك شهرت وداخواريان ژ لايي دي دكهت، وئهف لايه رازيبونا خو ل سهر وان شهرتان ناشكهره دكهت، ودبت دهمي نهو رازيبونا خو رادگههينت نهو دزانت كو ئهف شهرته بو وي يي ب زهحمهته ودبت ههر نهو نهشييت ب جه بينت، بهلي د گهل هندی ژي نهو دي موافقه قى كهت، وپشتي هماسا وان يا عاطفي سار دبت، وئهو پوي ب پوي خو بهرانبهر واقعي دبينن، ژ نوي نهو ب گرانيا وان شهرتان دحهسييت يين وي خو پي مولزهم كرى، وگاغا لايي بهرانبهر نه يي مجده د ب جهئينا نا وان شهرتان دا گرفتاري وئاريشه دهست ب پهيدا بوني دكهت، وخوشيا ژيني ل بهر ههر دو لايان دبتنه خووشي!

ونيزيك ژ قى مهسهلي گرانكرنا ژنكي يه بو باري زهلامى، دي بيني ژنهك بهس ژ بهر هندی دا خهك نهه دهه پوژان مهدهين وي بكهت، دي رابت باري زهلامى هند گران كهت كو نهو بكهفته بن دهينان، و ژ بهر ههر نهگهركا ههبت زهلام دي خو مهجبوور بينت كو ليقه نهبت وبهردهواميي بدهته مهشرووعى خو، لهو دي دهست ب دهينان كهت دا مهسهلي بيهته سهري، وپشتي خهك وگوتنين وان دچن، وژن خو د مالهكا وهسا دا دببنت يا ل بن دهينا، پوژ بو پوژي تبعهت دي ئينه گوهارتن وموشكيه دي سهري هلدن،

ودویر نه‌بینه مه‌سه‌له ب زیزوونی یان به‌ردانی ب دویماهی
بیٚت.

قیجا ئه‌گه‌ر ته ماله‌کا بی گرفتاری بقیٚت هه‌ر ژ ده‌سپیکی خو
ب وان شه‌رتان گری نه‌ده یین کو تو دزانی ب جهئینانا وان ب
ته‌قه نائیٚت.

زهلام ودو دیتنین ههقدژ

بارا پتر ژوان ئاریشه وگرفتاریین ئهقرۆ د گهلهك مالان دا و د ناڤه گهلهك خیزانان دا پوی ددهن، ئهگهر مروڤه ب چاڤی رهخنهگریی بهری خو بدهتی دی بینت ئهگهر د پشت پرا دو دیتنین خهلهت وههقدژن یین کو زهلامین جفاکا مه پی بهری و ددهنه ژنکی، و ل سهر بناخهیی قی دیتنی - پشتی هنگی - ئه و سهردهریی د گهل ژنکی دکهن..

دیتنا ئیکی: کیمرنا ژنی وپیلیدنا حهقی وی تیدا ههیه:

هندهك زهلامان دی بینی ب چاڤهکی کیم بهری خو ددهنا ژنکین خو، وهزر دکهن دهوری وان د مالی دا دهوری خدامهكا گوهداره، دقیت بهس کاری وی ب جهئینانا ئهوامرین زهلامی بت، ووی حهق نینه مایی خو د تشتهکی بکته هتا زهلام دستویری نهدهتی، وهه جارها وی بستهکر و د بهر زهلامی پرا ناخفت ئه و وی کوفرهكا وهسا کر چو جاران بو نائیته غهفراندن، لهو دقیت جزایهکی دژوار وهرگرت، و ل سهر بناخهیی قی دیتنی زهلامی حهقی ههی ژنکی ئیهانه ورهزیل بکته، گوهداریا چو گوئتین وی نهکته، ورهئیا وی د چو مهسهلان دا وهرنهگرت، وگافا ئیکی گوئی: تو بوچی قی چهندی دکهی؟ بهرسقا وی یا

حازره: ﴿الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ﴾ ودى رابت نايه تى و هسا ته فسیر كهت وهكى دلى وى دخوازت، نه وهكى خودى گوتى!

وئهو ژ پیرا خو دبهت كو خودى د نايه ته كا دى دا دبیرت:
﴿وَعَاشِرُوهُمْ بِالْمَعْرُوفِ فَإِنْ كَرِهْتُمُوهُمْ فَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَيَجْعَلَ اللَّهُ فِيهِ خَيْرًا كَثِيرًا﴾ (النساء: ۱۹) يه عنى: گهلى زه لاما ن هوين ب باشى
وقه نجى تي كه لى وسهره ده ريبى د گهل ژنكي ن خو ب كه ن، وئه گهر
جاره كى هه وه تشته كى هه وه ى نه خو ش بت ژ نيك ژ وان ديت،
هوين كه ربا خو نه هاقينى، چونكى دبت كه ريبين هه وه ژ تشته كى
قه بين وئهو ب خو خودى خيره كا مه زن ب كه ته تيدا.

و ژ پيغهمبهرى - سلاق لى بن - دنيتته قه گوهاستن دبیرت:
﴿خيركم خيركم لأهله وأنا خيركم لأهلي، ما أكرم النساء إلا كريم،
ولا أهانهن إلا لئيم﴾^(۱) يى باشتر ژ هه وه ئه وه يى بو مالا خو
يى باش بت، وئهو ژ هه وه هميان باشترم بو مالا خو، ئهو قه درى
ژنكى دگرت يى ب قه در بت، وئهو ژنكى بى قه در دكه ت يى بيخير
وله نيم بت.

ديتنا دووى: سهر بهردانا ژنى تيدا هه يه:

به رانبهر بوچوونا نيكى يا زوردار بوچوونه كا هه قدر هه يه، ئهو
ژى هنده كه زه لام چ ژ لاوازيا خو بت چ ب هيجه تا قه در گرتنا ژنى
بت، ده ورى خو ب دورستى د مالى دا ناگيپن، وژنى سهر بهرداى

---

(۱) حاكم ژ عه لى قه دگوهيژت، وسه نه دا وى چه نده كى لاوازي تيدا يه!

وبى زيرەقانى دهيلن، وړيكي ددهنى كو چى تشتى وى بقت
 بكت، كيځه بيت كيځه بجت، چ بكت چ نهكت.. وهكى حيشترا
 صالحى يا نازا بت!

ونهقى بوچوونى ژى زوردارى تيدا ههيه، زوردارى د دهر حهقا
 مالى وعه يالى دا، وتورمبيلى نهگهر دو كهسان خو د بهر هاروتنا
 وى را كر، وهر نيكى قيا بهرى وى بدهته لايهكى، نهو تورمبيل
 يان دى وهرگهرييت يان ژى دى خو ل ديوارهكى دت!

خودى د قورئانى دا دهمى بهحسى ژن وميران دكت، دبيرت:
 ﴿وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ﴾ (البقرة: ۲۲۸)
 هندى وى واجبى دكهفته سهر ملين ژنى هند حهق ژى وى ههيه،
 وزهلامان دهرجا وان ژيا ژنان پتره.. نهو دهرجا پتر چيه؟ وهكى
 ژهندهك نايه تيئدى بو مه ناشكهر دبت نهو دهرجا (قيوامهتى)
 يه، يهعنى: هاروتنا سه فينا مالى پيخه مهت گه هشتنا كنارى
 تهناهيمى، ونهق دهرجا زهلامى يا پتر ب راستى (تهكليفهكه) بو
 وى نه كو (ته شريفه) وهكى هندهك هزر دكهن.

هر چاوا بت خودانين قى ديتنى ژى ب پهنگهكى دى نيهانا
 ژنى دكهن، و وه نهبت نهو هزر كهن كو نهو دهمى ژنى سهر بهرداى
 دهيلن نهو قهدرى ددهنى يان نحرامى لى دگرن، نهخير! بهكى نهو
 ريكي ل بهر وى خوش دكهن دا نهو ب تهحست، دا پشتى هنگى
 ههر نهو يين پى دايسى بين جزايهكى دژوار سهر تهحسينا وى
 بدهنى، و دگهل خودانين ديتنا نيكى نهگهر ژن قهر وبهياى خو ژ

دهست بدهت، د گهل خودانين قى ديتنا دووى ژن گهلهك جارن
 قهدر وكهرامهت ورحا خو ژ دهست ددهت، ب هيجهتا (شويشتنا
 عارى) ئەوا زهلامى ب بى عارىا خو بهرى ژنى دايى پاشى قىاي
 عهيبا خو ب تييرنا غهبرى خو ژى ببهت.. قىجا بيژنه من: كيژ
 زوردارى مهزنتره؟

هەر چاوا بت ئەقە هەردو دیتنن خەلەت بو ژنى ژ لایى زهلامى
 قە گەلەك جارن دبنە ئەگەرا هندی كو گرفتارى وئاریشهیین مەزن
 د مالى دا پهيدا بن، قىجا ئىك ژ مهزنترين پىكىن پاراستنا مالى ژ
 گرفتاريان ئەوه زهلام ديتنا خو بو ژنى، وتەعامولا خو د گهل وى
 ب تەرازيان شەريعهتى بكيشت، هەددى خو بزانت و دسەر پرا باز
 نەدەت، وەهقى خو ژى بزانت سستىي تيدا نەكەت، وژن ژى ژ
 لايى خو قە هەددى خو يى دورست ئەوى خودى بو دانای بزانت،
 وپى لى نەدانت، ودقيت هەردو پىكقە بزانت كو پوژەك دى ئيت ئەو
 هەردو بەرانبەر خودى دى پراوەستن، وپسيار دى ژى ئيتەكرن
 كانى وان هەى خو وواجبى خو ب دورستى پاراستيه يان نە،
 پيغەمبەر – سلاق لى بن – ديژرت: ﴿إِنَّ اللَّهَ سَائِلُ كُلِّ رَاعٍ عَمَّا
 اسْتَرَعَاهُ أَحْفَظَ ذَلِكَ أَمْ ضَاعَ؟ حَتَّى يَسْأَلَ الرَّجُلَ عَلَى أَهْلِ بَيْتِهِ﴾^(۱)
 خودى دى پسيارا هەر ئىكى كەت ژ وى تشتى وى ئيخستيه بن
 دەستى كانى وى ئەو پاراست بوو يان نە؟ حەتا ئەو پسيارا

(۱) نەسائى ژ ئەنەسى قەدگوهيژت.

زهلامی ژ خه لکی مالا وی دکهت. یه عنی: نهو دی پسیارا زهلامی ژ
ژنکا وی کهت، ودی پسیارا ژنکی ژ زهلامی وی کهت کانې ههر
ئیکی حهقی یی دی پاراستیه وقه دری وی گرتیه یان نه؟

ونه گهر نه م بهری خو بدهینه وان گرفتاریین د گه لهک مالان دا
ههین دی بینین بارا پتر ژ وان گرفتاریان ژ بهر هندی یین پهیدا
بووین چونکی زهلامی یان ژنی هددی خو یی دورست، حهقی
خو وواجبی خو وهکی شه ریه تی ده سنیشان کری نه زانیه، قیجا
یی رابووی تشته کی زیده تر ژ لایی دی یی خواستی ویی هزرکی
ئه هه حهقی وی یی طه بیعی وشه رعیه، وگاڤا نهو حهق ب جه
نه هات نهو ژی حهقی دده ته خو کو پی ل هندهک حهقی لایی
به رانه بکهت.. وهوسا گرفتاری پهیدا دبن.

قیجا ههر ئیک بلا هددی خو بزانت و ل نک راوه ستت، و حهقی
خو ژی بزانت وزیده تر داخواز نه کهت، وقه ییدی ناکهت هندهک
جاران نهو پیچه کی ته نازولی ژی ژ هندهک حهقی خو بکهت نه گهر
زانی نه هه ته نازوله دی بته نه گه را لادانا هندهک گرفتاریان.

کهنگی زهلام یی بهرپساره؟

تشتی ژ هه میان گرنکتر د مهسه لا ئاریشه وگرفتريين مالی دا
ئهوه زهلام وژن هه دو بزائن کو چو دهردين بی دهرمان نینن، وچو
گرفتاريين بی چارهسهری ژی نینن، وموشکیله چهند یا مهزن ژی
بت دوير نینه ئهه بیته هه لکرن، ئهگهر هات وئنيه تین ههر دو لایان
دورست بن، وقیانا چارهسهری ل نک وان هه بت، بهلی پا تشتی
فه ر - پشتی دورستکرن ئنيه تی - ئهوه ههر دو لایان باوهری هه بت
کو ئحتمالا خهله تی و سه به بی گرفتاریی ژ ههر دو لایان دگرت،
یه عنی: بلا زهلام هه ر ژ ده سپیکي هزر نه کهت کو (مومکن) نینه
جاره کی ئهه سه به بی خهله تی بت، وهه ر جاره کا گرفتاریه ک د
مالی دا پهیدا بوو ئیکسه ر سوچی بیخته ستویی ژنکی و بیژتی:
خهله تی هه می ژ ته یه .. وژن ژی هه ر وه سا دقیت ئحتمالا هندی
بدانت کو دبت خهله تی ژ وی بت، ونه هه ر جاره کا قوسویریه ک
که هشته مالی دقیت سه به ب زهلام بت.

ئهگهر وان ب قی روو حییه تی به ری خو دا مهسه لی ده می
گرفتاریه ک روی دده ت ئهه ههر دو پیکفه دی به ری خو ده نی کانی

سه‌بەب ل کێفەیه، و چاره‌سه‌ری چیه؟ ژ خو ئەگەر هەر ئێک ژ وان
ل وی هزری بوو کو خه‌له‌تی نه‌ یا ویه و ئەو نه‌ یی به‌رپسیاره
ژ وی گرفتاریا پوی دای هنگی دی گه‌له‌کا ب زه‌حمه‌ته‌ بت ئەو
ل خاله‌کا هه‌قپشک بگه‌هنه‌ ئێک، وه‌زرا چاره‌سه‌ریه‌کا واقعی بکه‌ن.

ول قیری مه‌ دقیت ب کورتی هنده‌ک ژ وان حاله‌تان
ده‌سنیشان بکه‌ین یین کو زه‌لام تیدا یی به‌رپسیار ژ پویدان
وپه‌یدا بوونا گرفتاری و ئاریشه‌یان د مالی دا، یان بلا بیژین: ئەو
خه‌له‌تیین زه‌لام دکه‌ت و دبه‌نه‌ ئەگه‌را چیبوونا گرفتاریان د مالی دا،
و ئان خه‌له‌تیان دی ب کورتی بیژین:

خه‌له‌تیا ئیکێ: پوینه‌دانا ب فیرکنا ژنی:

ب تایبه‌تی فیرکنا مه‌سه‌لین دینی یین په‌یوه‌ندیه‌کا موکم
ب ژنی و ده‌وری وی قه‌هه‌ی، و ژن ئەگه‌ر د دینی خو دا یا شاره‌زا
نه‌بت، و نه‌زانت کانی خودایی وی چ واجب ئیخسته‌یه‌ ستویی وی
د ده‌ر حه‌قا مال و میر و عه‌یالی دا، مسوگه‌ر ئەو وی واجبی ب جه
نائینت یان سسته‌یی دی تیدا که‌ت، و پتر جارن ئەگه‌را قی نه‌زانینا
وی زه‌لامه‌، چ بابی وی بت به‌ری ئەو شوی بکه‌ت، یان زه‌لامی وی
پشته‌ی شویکرنی..

- چاوا؟

- زه‌لامه‌کی دی بینی ده‌می دبینت ژنکا وی زاده‌ک نه‌خووش یی
لینای، یان مال باش پاقر نه‌کریه‌، ل نک وی مانع نینه‌ کو

(حەربەکا عالەمی) د مالى پەيدا كەت سەرا قى (جەريما مەزن) ،
بەلى دبت ئەو ببىنت ژنكا وى نزاىت نقيزى ب دوستى بكتە ، و
د گەل ھندى ژى مويەكى ژ خو شاش ناكەت ، وئحتمالە بيژت : ئەو
موشكيلا وى يە !

ئحتمالە ھەيقەكى د گەل نەئاخقت سەرا سستىيەكا وى د دەر
حەقا وى دا كرى ، بەلى دى ببىنت ئەو ھندەك كار وگوتنان يا دكەت
ودىيژت دبنە ئەگەرا شركى ، يان ئەو يا ھندەك شولان دكەت
سەدى سەد دژى ئەمرى خودى وپيغەمبەريە ، بەلى د گەل ھندى
ژى ئەو خو ناچاقين خو ژى لى ناكەتە گرى !

ووە نەبت بيته ھزر كرن كو ژن ب خو ژى ژ قى خەلەتیی يا بى
بارە ، نە .. گەلەك ژنكان دى ببىنى پوژا خو ھەمىي ب چيكرنا زادى
قە ، يان گەريانا ل نك قى خەياتى وقى ھەقالا خو قە دبورينت ،
ونابىژت : پوژى بلا نيف سەعت ژ دەمى من بو خو فيركرنا دىنى
بت ، گوھدانا وەعزەكى يان خواندنا كتيبەكا دىنى يا وى فيرى
دىنى وى بكتە .. ھويىن چ ھزر دكەن ، تو بيژى ئەو ژنكا حەقى
خودايى خو ژ سەر خو پانەكەت ، وگوھداريا ئەمرى وى نەكەت ،
دى د خەما ھندى بت حەقى زەلامى خو ژ سەر خو پراكەت يان
گوھداريا ئەمرى وى كەت !؟

زەلام دقيت گرنكىي بدەتە فيركرنا ژنى ، وى فيرى خواندن
ونقيسىنى بكتە ، فيرى قورئانى وھەديسان بكتە ، ومەسەلین
شەرى ب تايبەتى يى پەيوەندى ب فقھى ژنى قە ھەى نيشا

بدهت، كتيب وكاسيت وسيديين پيئتي بؤ پهيدا بكةت، وبه رسقا
 پسيارين وي يين ديني بدهت نه گهر بزانت، نه گهر نه بؤ پسيارا
 كه سه كي زانا بكةت، ونه گهر خهله تيهك د كرنا عيباده ته كي دال
 نك ديت وي لي ناگهدار بكةت ويا دورست بؤ بيئرت، ودقيت
 نهو بزانت كو كرنا گونه هان چ ژ لايي وي قه بت چ ژ لايي ژنكي
 قه بت گهلهك جارن دبتنه نه گهرا هندي كو خودي بهر كه ته تي ژ مالا
 وان پراكهت، وموشكيه وگرفتاري وبه لايان بدهته وان، قيجا بلا
 ههردو ته قوا خودي كهن، وخو د ديني خو دا شارهزا بكن، دا ههر
 نيك ژ وان حقوق وواجباتين خو بزانت وپيك بينت.

وزه لام بلا خو ژ هندي بينتهنگ نه بينت ده مي ژنكا وي خو د
 ديني دا شارهزا بكةت، ووان هه قان بزانت يين خودي دايني،
 چونكي گهلهك زه لام يين ههين گا قا گو ه ل نيكي دبن دبيئرت: فلان
 تشت هه قه كي خودي يي دايه ژني، ب عيجزي قه دبيئرن: قان
 تشتان نه بيئرن.. بلا ژنك نه زانن، دا نيكجار هار نه بن!! هه ق هه قه
 ودقيت بيته گوئن، ونه وي ههز بكةت هه ق هه ق هه ق هه ق ل بهر
 قه شيرت بلا عيجز نه بت نه گهر خهلكي هه ق هه ق وي ژي خواريان
 قه شارت.. وپيغه مبهري — سلاق — لي بن — پوژهك ژ هه ق هه ق
 ده سنیشان كربوو وههزهك تي دا تايهت ل ژنكان دكر، ونهو تشت
 بؤ وان دگوت يي شهريعه تي خودي پي هاتي، بيي بهري خو بدهته
 هندي كاني زه لامان پي خو شه يان نه!

خەلەتیا دووی: دوپوونا هیجەتان:

و مەخسەدا مە ب قی چەندی ئەو زەلام هەردەم یی ب
هیجەت بت د گەل ژنکا خو، وکاری خو بکەتە ئەو ل خەلەتی
وکیما سیین وی گەرییت ویدەتە ناڤ چاقان، وەندەک
تەصەر و فاتیین وەسا بکەت ژنک ئحساسی بکەت کو ئەو یی لی
دگەرییت خەلەتیان سەر کۆم بکەت.

ئەڤ خەلەتیا هە یا هەندەک زەلام د کەقنی دبتە ئەگەر هەندی ژن
هەزەکا خەلەت ژ زەلامی بکەت، و ئەگەر ژنی هەزەکا هۆسا ژ
زەلامی خو باوهری د ناڤهرا ان دا نامینت، و دەرگە هەنگی بو
موشکیلی دی ل تاق بت، و ژ بەر هەساسییەتا قی بابەتی
پیغەمبەری - سلاق لی بن - نەهیا زەلامان یا کری کو ئیک ژ وان
دەمی دچتە سەفەرەکی ب شەقی بزقرتە مال..^(۱)

- بوچی؟

- چونکی ئەگەر زەلام ب شەقی زقپی مال، بیی مەوعد
وئاگە هادارکنا ژنکی، ئحتماله ژنک وی هەزری بکەت کو زەلامی وی
باوهری پی نینه، یان دقیت وی بجەریینت، و مەسەله چ یا وەسا
بت یان یا وەسا نەبت گاڤا ژنی قەناعەت بو چیبوو کو
زەلامی وی باوهری پی نینه پەیو هندی د ناڤهرا وان دا دی خراب
بت، و مەسەله حەتا نەگەهتە قی دەرەجی پیغەمبەری - سلاق لی بن

---

(۱) موسلم ژ جابری قەدگوهیژت.

- زهلام ژ هندی دا پاش ئه و ب شهف و بی مه و عد ژ سه فهری بزقرته
مال .

ونیزیک ژ قی مهسه لی یان قی خهله تیئی ئه وه زهلام ژنکا خو
بجه ربینت دا بزانت - وهکی ئه و هزر دکهت - کانئ ئه و یا باشه
وحه ز ژ وی دکهت یان نه، وهکی کو رابیت تهله فوونی بو بکهت
بیی خو بو بده ته نیاسین، یان نامه یه کی بو بهنیرت، یان بیژته
هه قاله کی خو قی چهندی بکهت، ئەف کاره ژئ - ئەگه هات وژنکا
وی پی حه سیا - دی بته ئەگه را هندی کو ژنکی ئیدی باوهی پی
نه مینت .

وهندهک زهلامین دی هه نه بو هندی دیسا دا کو ژنکین خو
بجه ربینن ئیک ژ وان دی رابست ژ دره و کاغه زهکی ب نا قی
ژنکه کی نفیست وکته د بهریکا خو دا، یان دی ئتتفاقی د گه ل
ئیکی یان ئیکی کته کو هه رده م تهله فوونا وی بکهت ونه ناخفت،
وهندهک ته سه رروفاتین ب قی رهنگی .. بو هندی دا ژنکا خو وه
تی بگه مینت کو ئه وی (خوشتقیه) !!

ئهف کاره ژ لایی زهلامی فه ئەگه ر خو ب یاری ژئ فه بت، دی
بته ئەگه را هندی ژنکی باوهری ب وی نه مینت، ونه دویره ئه و ژئ
ژ که ربین زهلامی دا بهری خو بده ته هندهک ژ فان کارین خهلهت، و
د هه می حاله تان دا ئنکاسا قی خهله تیئی ل سه ر مالی دی
ئاشکه را کته، و دی بته ئەگه را هندی مال بته هیلینا موشکیله
وگرفتاریان .

خهله تيا سبي: خهلهت ب کارئینانا عقووبی:

ئهم ههمی دزانین کو ژ خودی پیقهتر کهس نینه خهلهت نهبت،
دبت هندهک جاران د مالی هندهک خهلهتی پوی بدن، وسه به بی
قان خهله تیان ژن بت، وجاری دویر ژ مهسه لا ههلسهنگاندنا قان
خهله تیان وچاوانیا سه ره دهریکرنا د گهل وان وقه دیتنا
چاره سه ریی، مه دقیت بیژین: هندهک زهلام هه نه ده می
خهله تیه کی یان تشته کی وان پی نه خوش بت ژ ژنکی دینن،
ئیکسه ر په نایی دبه نه بهر عقووبه وجزادانی، وگهلهک جاران
رهنگی وی عقووبی یا نهو ب کار دئینن یا گونجای نینه د گهل
رهنگی خهله تیی، یه عنی: دبت مهسه له ب گوتنا نه رم وشیره تکرنی
چاره سه ر ببت، نهو دی رابت گوتنن زقر یان خه بهران یان هتا
قوتانی ب کار ئینت، یان دی کاره کی وهسا کهت خه لکی مالی یان
هتا جیران وکهس وکار بزائن کو د ناقبهرا وی وژنکا وی دا یا
نه خوش بووی، وبی گومان قی چهندی کار تیکرنه کا خراب ل سه ر
مالی وعه یالی هه یه.

زهلام دقیت بهرگه رپانی بکهت کو نهو خیلافاتین کو دبت
هندهک جاران د ناقبهرا وی وژنکا وی دا پوی بدن، نه گهر خو
سه به ب ژن ژی بت، ژ چارچووقه یی مه زه لکا وان دهرنه کهقت، دا
ناریشه ئالوز نه بت وپتر گری نه که قنی .. خودایی مه زن د
نایه ته کی دا ده می به حسی وان عقووبه یان دکهت یین زهلام د گهل
ژنکا خو ب کار دئینت، نه گهر هات ووی خهله تیه کا ناشکرا

د دهر حهقا وی یان مالا وی دا کر دبیژت: ﴿وَأَمْجُرُوهُنَّ فِي
 الْمَضَاجِعِ﴾ یه عنی: ل سهر جهی پشستا خو بدهنی، ل سهر جهی نه
 کو خو ژئی سل بکته و بچت ل مه زله کا دی بنقت یان ژ مال
 دهر که قت، بوچی ؟

ژ بهر چهند نه گهره کان نیک ژ وان نه قه یه: دا مه جائی صولحی
 وناشتبونی پتر ههبت، یا دی ژ بهر هندی دا خو عه یالی وان ژئی
 نه زانت کو خیلافه کا د ناقبه را دهیک و بایین وان دا هه ی!

مه عنا: ل سهر زهلامی پی تقیه نه و پتر نه عصایین خو بگرت،
 و بهری هزری د عقوبه دانا ژنکی دا بکته، نه گهر عقوبه دان یا
 پی تقی بوو، بهری خو بدهتی کانی نه قه عقوبه یا وی دقیت ب کار
 بینت یا گونجایه د گهل وی خه له تیا ژنکی کری، و کانی نه و
 عقوبه نه گهر هات ووی ب کار ئینا دی فایده ی دت یان مه سه له
 دی خرابتری ئیت؟

خه له تیا چاری: چریکیا زهلامی د نه فه قی دا:

نه فه قه یان مه صره فکرنال مال و عه یالی نه قه واجبه که خودی
 ئیخستیه د ستویی زهلامی دا، و نه قه یه ده می خودی دی بیژت:
 ﴿الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ﴾ و (قیوامه تا) زهلامی مه عنا
 وی نه و نینه نه و ژنکی چی تره، وه کی هنده ک زهلام بو خو ته فسیر
 دکن، نه .. مه عنا وی نه وه زهلام یی مه جیووره مه صره فی ل
 ژنکی بکته، جلکی خوارن و قه خوارنی ژینه کا خوش بو دابین

بکھت، وئہ گھر ئہو قیٰ چہندیٰ د خوٰرا نہ بینت د قیٰت ہەر
 ژ سہری ہزرا ژن ئینان و دورستکرنا مالہکی ژ سہریٰ خوٰ
 بینتہ دہر .. !

وئہ ف مہ صرہ فا زہ لام ل ژن وعہ یالی دکھت د گہل کوئہو
 واجبہ کہ خودیٰ ئیٰخستہ سہر ملیٰن وی ونہ کو قہ نجیہ کہ یان
 منہ تہ کہ ئہو ل ژن وعہ یالی دکھت، بہ لیٰ د گہل ہندیٰ ژیٰ خودیٰ -
 ژ کہرہ ما خوٰ - وی مہ صرہ فی بوٰ وی ب خیر دنقیست، پیغہ مہر -
 سلاقہ لیٰ بن - د گوتنہ کا خوٰ دا دبیرت: ﴿ دینارٌ اُنْفَقْتَهُ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ
 ، وَدِينَارٌ اُنْفَقْتَهُ فِي رَقَبَةٍ ، وَدِينَارٌ تَصَدَّقْتَ بِهِ عَلٰی مَسْكِيْنٍ ، وَدِينَارٌ
 اُنْفَقْتَهُ عَلٰی اَهْلِكَ ، اَعْظَمَهَا اَجْرًا الَّذِيْ اُنْفَقْتَهُ عَلٰی اَهْلِكَ - دینارہ کیٰ
 تو د ریکا خودیٰ دا خہرج بکہی ، و دینارہ کیٰ تو د ئازاکرنا
 گہردنہ کیٰ دا خہرج بکہی ، و دینارہ کیٰ تو ب خیر بدیہ
 ہہ ژارہ کیٰ ، و دینارہ کیٰ تو ل عہ یالیٰ خوٰ خہرج بکہی ، یا ژ ہمیان
 خیرا ویٰ مہ زتر ئہوہ یا تو ل عہ یالیٰ خوٰ خہرج بکہی ﴿^(۱)

وئہ گھر ہات و خودیٰ رزقیٰ ژنکہ کیٰ ئیٰخستہ د گہل زہ لامہ کیٰ
 بہ خیل، ییٰ کو تہ خسیریٰ د نہ فہ قا ویٰ وعہ یالیٰ ویٰ دا بکھت،
 شریعتی ریکا دایہ ویٰ ئہو بیٰ زانینا زہ لامی ہندیٰ ژ مالیٰ وی
 پاکھت ہندیٰ تیٰرا ویٰ وعہ یالیٰ ویٰ بکھت نہ زیدہ تر، عائیشا
 دبیرت: جارہ کیٰ ہندا کچا عوتبہ یٰ پسار گوتہ پیغہ مہریٰ

(۱) موسلم ژ ئہوو ہورہیرہ یٰ قہ دگوہیزت.

- سلاق لى بن :- هندی ئه بوو سوفيانه زهلامهكى به خيله هندی ناده ته من وعه يالى من كو تيرا مه بكهت، وهسا تى نه بت نه ز هندهك مالى بو خو پراكه م بيى نه و پى به سييت، پيغه مبهرى - سلاق لى بن - گوئی: ﴿ خُذِي مَا يَكْفِيكَ وَوَلَدَكَ بِالْمَعْرُوفِ - هندی تيرا ته وعه يالى ته بكهت ب قه نجى بو خو پراكه ﴾^(۱).

وهه چاوا بت ته خسيريا زهلامى د خه رجكرنا نه فه قى دال سهر مالا خو گه لهك جاران دبه نه گه را پهيدا بوونا ئاريشه وگرفتاريان، وهه زهلامى بقت مالا خو ژ گرفتاريان بپاريزت بلا خو ژ قى سالوخه تى كريت بده ته پاش.

خه له تيا پينجى: زفرى د ته عامولى وئا خفتنى دا:

گومان تيدا نينه نه و مروقى د ته عامولا خو دا د گه له خه لكى مالا خو يى رهق وزقر بت، و د ئاخفتنا خو دا يى دهق شكين بت، دى بته نه گه را هندی نه و گه لهك ئاريشه وگرفتاريان پهيدا بكهت، پيغه مبهر - سلاق لى بن - د گوته كا خو دا دبيزت: ﴿ اَكْمَلُ الْمُؤْمِنِينَ إِيمَانًا أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا، وَخِيَارُكُمْ خِيَارُكُمْ لِنِسَائِهِمْ - خودان باوهرى ئيماننا وى ژ هه ميان كاملتر نه وه يى نه خلاقى وى باشت، وچيترينى هه وه نه وه يى بو ژنكا خو چيتر بت ﴾^(۲) مهعنا: باشى وچيتريا خودان باوهرى ب هندی نينه نه و گه لهك روژيان بگرت

(۱) بوخارى و موسلم قى هه ديسى قه دگوهين.

(۲) ترمذى ژ نه بوو هورهيره قه دگوهين.

يان گهلهك نقيضان بكهت، بهلكى ب هندییه نه خلاقى وى وته عامولا
وى ب تايبهتى د گهل ژنكا وى يا باش بت.

و ژ نه خلاقى باشه نهو ب گوتنهكا جوان د گهل باخقت، و د
ته عامولا خو دا يى زقر نهبت، ب جواترين ناف گازی بكهت، ودلى
وى خوش بكهت، پیغهمبهر - سلاق لى بن - ديژته سه عدى كورى
نه بوو وه ققاصى: ﴿ اِنَّكَ مَهْمَا اَنْفَقْتَ عَلَىٰ اَهْلِكَ مِنْ نَفَقَةٍ فَاِنَّكَ تُوجِرُ
فِيهَا حَتَّىٰ اللُّقْمَةَ تَرْفَعُهَا اِلَىٰ فِى امْرَاَتِكَ - ههر تشتهكى ههبت يى
تول سهر عيالى خو خهرج بكهى دى بو ته ب خير نيته نفيسين،
خو نهوى پارىيى تو بلند دكهى ودكهييه د دهقى ژنكا خو دا ﴿^(۱)
مهعنا: ژ ته عامولا باش ونه رميا د گهل ژنكى نهوه نهو پارى بكهته
د دهقى دا، نهغه خيركهه پیغهمبهر - سلاق لى بن - بهرى زهلامى
ددهتى نهكو كيماسيهكه د زهلامينيا وى دا وهكى هندهك زهلام هرز
دكهن.

خهلهتيا شهشى: نه هاريكاريانى د كارى مالى دا:

وهندهك زهلامين نهزان ههنه هرز دكهن نهگهر نيك ژ وان
جارهكى هاريكاريانى ژنكا خو د كارى مالى دا بكهن، نهغه
كيماسيهكه دگهته زهلامينيا وان، لهو دى بينى نيك ژ وان
نحتماله بچويكهكى وى خو بكوژت ژ گريان دا ونه وى پاناكهت،

---

(۱) بوخارى ونه حمه د فه دگوهيژن.

دبیژت: خوڼه ښه ژنکم دی بچویکی کهمه د کوشا خوڼه دا، ژ خوڼ
کارین دی یین مالی هه ما شهرمه هه ووی بهحسی بکهت!

وحالی پیغه مبهری خودی - سلاق لی بن - یی وهسا نه بوو،
جاره کی پسیار ژ عائیشایی هاته کرن: ښه پیغه مبهری - سلاق لی
بن - چ دکر ده می ل مال؟ وی گوت: ښه د خلمه تا خه لکی مالا خوڼ
دا بوو، وگاڅا بانگ دهاته دان وی ده سنقیزا خوڼ دشویشنت وچوو
نقیژی^(۱).

وجاره کا دی پسیار هه ژ عائیشایی هاته کرن کانی
پیغه مبهری خودی - سلاق لی بن - ل مال چ دکر؟ وی گوت: وهکی
هه ښک ژ هه وه وی جلکین خوڼ پنی دکرن، ونه عالا خوڼ دوری^(۲).

یه عنی: وی کاری خوڼ ب دهستی خوڼ دکر، وهاریکاریا ژنکین
مالا خوڼ دکر، جک دورین، وخزمه تا مالا خوڼ دکر.. ووی ښه
چه ندا هه حسیب نه دکر تشته کی ب شهرم یان کیماسی بو
زه لامینی!

وژن ده می دبینت زه لامی وی هاریکاری وی یه د کاروباری
مالی دا، ښه چنده دی بته پالدهر بو وی کو ښه ب چاڅه کی بلند
بهری خوڼ بده تی، وبی گومان هنگی گرفتاری د مالی دا گه له ک کیم
بن.

---

(۱) بوخاری ژ ښه سوه دی کوړی یه زیدی ده دگوهیژت.

(۲) ښام ښه حمه د ښه دگوهیژت.

خەلەتيا حەفتى: بەلاڧكرنا كىماسىيىن ژنكى:

ئەڧە ژى ژوان خەلەتيا نە يىن ھندەك زەلام دكەڧنى و دبتە نەگەرا پەيدا بوونا ئارىشە وگرفتاريان د مالى دا، دى بىنى زەلامەك چ ژنەزائىن و دلەكى صافى يان ژى ژئىيەتەكا خراب دى رابت د ناف خەلكى مالى و مروڧين خو يىن نيزيك دا بەحسى كىماسى و خەلەتيايىن ژنكا خو دكەت، ووان وەكى طەعنى ددەتە ناقچاقان، و دبت ھندەك و يڧەتر بچن وئەسرار و نھىيىن ژنكى بەلاڧ بكن!

ئەو ب خو دڧيت ئەم ژ بىرا و نەبەين كو چو كەسىن بى كىماسى نىنن و كا چاوا زەلام ھندەك كىماسيان ل نك ژنكا خو دىنت، دبت ژنك ژى ھەر وەسا ھندەك كىماسيان ل نك زەلامى خو بىنت، وئەگەر زەلام حەقى بدەتە خو بەحسى كىماسىيىن ژنكى ل نك كەس كارين خو بكت، ووى پى بشكىنت، ژن ژى دى وى حەقى دەتە خو، وئەڧە ھنگى موشكىلە مەزنتر لى ھات، پىشتى ھنگى بەحسكنا ھەر ئىك ژوان بو كىماسىيىن يى دى ل نك ھندەك كەسىن (نە چوتى و نە چو ژى !) وان كىماسيان راناكەت و نابتە ھارىكارى ژى بو پاكنا وان كىماسيان، بەلكى مەسەلى خرابتر لى دكەت و نەڧيانى پەيدا دكەت، وئەگەر ئىيەتپن وان د صافى بن بلا ھەردو ب تنى د گەل ئىك روينن، ودان و ستاندنى ل سەر كىماسىيىن خو بكن، ب ئىيەتا نەھىلانا وان كىماسيان، ئەگەر نە.. ما خەلكى و يڧەتر دى چ بو وان كەت؟

و د قیٰ دهرباریٰ دا حه دیسه کا پیغهمبهری - سلاڤ لى بن - هه یه
 تیدا هاتیه: ﴿ إِنَّ مِنْ أَشْرِّ النَّاسِ عِنْدَ اللَّهِ مَنْزِلَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ الرَّجُلَ
 يُفْضِي إِلَى الْمَرْأَةِ وَتُفْضِي إِلَيْهِ، ثُمَّ يَنْشُرُ سِرَّهَا - مروقی جهی
 وی ژهمیان خربتر ل نک خودی پوژا قیامه تی ئەو زهلامه یی ب
 تنی د گهل ژنکا خو مینت وژنکا وی ب تنی د گهل دمینت، پاشی
 سرا وی به لاق دکهت ﴿^(۱).

یه عنی: ئەگه هات و باوهری د ناقبهر ژن و میران دا، وئیک ژ
 وان هند پشت راست نه بوو کوی یی دی سرا وی ناقه شیرت،
 هنگی په یوهندی د ناقبهر وان دا یا طه بیعی نابت، وگرفتاری دی
 زیده بن.

خه له تیا ههشتی: کیببوونا غیره تی ل نک زهلامی:

ئەو ب خو دو په نگین غیره تی هه نه، په نگه کی یی دورست نینه،
 وپه نگه ک د قییت هه بت، په نگی نه یی دورست ئەوه زهلام
 موباله غی د غیره تی دا بکهت، و بگه هته دهره جه کی یی دل خه له ت
 بت وهر تشته کی ژ ژنکا خو دیت خه له ت ته فسیر بکهت، وهرده م
 هزرا خه له ت ژ ی بکهت، وژیا نا وی بکه ته جه هه م.. ئەفه هزرا
 خه له ته ئەوا ب عه ره بی دبیزنی: (سوء الظن) وئەفه کاره کی
 گونه هه، و دبته ئەگه را هندی کو موشکیله د ناقبهر ژن و میران دا
 زیده بن، و دویر نه گره هنده ک جاران مه سه له سه ری بکیشته

(۱) موسلم ژ نه بوو سه عیدی خودی قه دگو هیزت.

کرنا جهریمه کی ژ لایئ ئیک ژ هەر دووان فه ب تایبه تی ژ لایئ
زهلامی فه.

وبه رانبهر قئ غیره تا نه دورست پهنگه کی بی غیره تیئ ل نک
هندهک زهلامان ههیه، چ ب ناڤئ (ننفتاح ومهده نییه تی) بت چ ب
ناڤئ باوه ریا زیده وخه مساریئ بت، دی بنی هندک زهلام ده ریئ
مالا خو ل بهر هه قال وزهلامین بیانی فه دکته، وئه فه زهلامه بیئ
توخویب تی که لی مالا وی دبن، و د گهل ژن وعه یالی وی بسته
دبن، یان ژئ نهو ژ باوه ریا خو یا زیده ب ژن وعه یالی نازادیه کا بیئ
توخویب دده ته وان کو وه کی وان دڤیئت وجهی وان دڤیئت بین
وبچن، وهیجه تا وی نهو گوئنا خه له ت بت نهوا گه له ک کهس دوباره
دکته کو (مروڤئ باش چی جهی لی بت دی یئ باش بت) و ژ
بیرا خو دبه ت کو نه گهر شقانی په زیئ خو هیلا ب رهخ زیانی فه
ئحتمالا ژ هه میئ نیئ زیکتر نهوه په زیئ وی بده ته ناڤ وی زیانیئ.
وچهند به لایین مه زن - مه گوھ لی بوویه - یین پرویداین ژ نه گه را
نه بوونا غیره تیئ ل نک زهلامی ل سهر خه لکی مالا وی، ل سهری بیئ
حسیب مه جالی دی دت، وگاڤا دیت مه سه له ژ هه میئ دهرکه فت
ژ نوی غیره تیئ خو ل سهری دت، وسهرگه رمیا عه شیره تی نیئ
دی ئیئتی، و د نه نجام دا بو (رهد ئعتبار وشویشتنا عاری) دیئ
رابت عاری ب خو وسیئ جیلین بنه مالا خو دا که ت! زهلام دڤیئت
ههر ژ سهری یئ ب عار وغیره ت بت، نه هیلت سوحبه ت بگه هته

(شویشتا عاری) چونکی عهقلدار باش دزانن کو عار نه چو جارن هاتیه شویشتن ونه چو جارن دئیته شویشتن!

خهله تیا نه هی: له زکرنا د بهردانی دا:

په یوه ندیا ژن ومیرینی پی یوه ندیه کا موکم وپروژه، خودی دبیژت: ﴿ وَأَخَذْنَ مِنْكُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا ﴾ (النساء: ۲۱) یه عنی: ژنکین هوه په یمانه کا ستویر ژ هوه وهرگرتیه، په یمانا گریدانا په یوه ندیا ژن ومیرینی، لهو ژ کارین زیده خهله ته زه لام ته خسیری ژ پاراستنا قی په یمانی دا بکته، وهر جاره کا تشته کی نه یی ب دی وی چی بوو ئه و گه فین نه هیلانا قی په یوه ندی ل ژنکی بکته، یه عنی: ب بهردانی ته هدیدی ل ژنکی بکته، یان ژنک (ئسته تاری) ب قی په یوه ندی بکته وگافا ئه و ژ تشته کی عیجز بوو داخوازا بهردانی بکته.

بهردان خرابکرنه، پویچکرنا مه صیری ماله کی یه، ب تایبه تی ئه گهر قی مالی هنده ک زاروک تیدا هه بن، وپیغه مبه ر - سلاق لی بن - د گوتنه کا خو دا دبیژت: ﴿ أَبْغَضُ الْحَالِلِ إِلَى اللَّهِ الطَّلَاقُ - حه لالی ژ هه میان پتر خودی نه قی ت بهردانه ﴾^(۱) و د ریواه ته کا دی دا هاتیه: ﴿ ما أحلَّ الله شيئاً أبغض إليه من الطلاق - تشته ک خودی حه لال نه کریه ل بهر وی نه خوشتر ژ بهردانی ﴾.

---

(۱) ئه بوو داوود وئین ماجه ژ عه بدلاهی کوپی عومهری قه دگو هیزن.

مهعنا: بهردان چارهيا دويماهيي يه بو وي دهردي چو چاره بو نهبن، وهه ر ژ بهر قى چهندي ژى شريعهتي گهلهك ئاستهنگ بين ئيخستينه د پړكا بهرداني دا، وگونههكا مهزن يا ئيخستيه ستويي وي زهلامى يي ژ قهستا ژنكا خو بهردهت، ووي ژنكا ژ قهستا داخوازا بهرداني ژ زهلامى خو بكهت، و ژ خهلهتیین مهزن يين زهلامى نهوه نهو ياريان يان ئستهتاري بو خو ب بهرداني بكهت، وهكى وان يين سويندي ب طهلاقي دخون، يان ههردهم گهفي ب بهرداني ل ژنكي بكهن، نهقه دبته نهگهرا پهيدا بوونا ناريه وگرفتاريان د مالي دا، طهلاق بو هندي نههاتيه دورستكرن دا شيرهكي پاكري بت ل هنداڅ سهري ژنكي، يان ناميرهتهكي (ضهغطي) بت كو نهو وي تشتي بكهت يي زهلامى پي خوش بت.

خهلهتيا دهه: ئينانا پتر ژ نهكي يي (ضهوابطين)

شهرعي:

بي گومان دورستكرنا ئينانا پتر ژ نهكي بو ئيك زهلامى كارهكه خودي يي (تهشريع) كرى، وهو تشتي خودي دورست بكهت چو مروقان حهق نينه (مهنعه) كهت، ووه نهبت بيته هزركرن كو ئيسلام ديني ئيكانه نهڅ چهنده دورست كرى، نهخير.. ههمي دينين بهري ئيسلامى هاتين، چ نهو بن يين دبيژني: دينين عهسماني، وهكى جوهياتي وفهلاتيي، چ نهو دينت بت يين خهلكي بو خو چيكرين، ههمي ل سهه هندي د (موتهفقن)

کو دورسته بۆ زهلامی پتر ژ ژنهکی بینت، بهلی تشتی بۆ ئیسلام ب کارهکی ئیجابی حسیب دبت د قی دهرباری دا نهوه ئیسلامی نهف ژنئینانه ب هژمارهکا دهسنیشانگری فه گریدا، وهندهك شهرت ژی داناینه بیی وان حهرامه بۆ زهلامی پتر ژ ژنهکی بینت، ونوکه سوحبهتا مه ل سهر قان شهرتان نینه.

ژ لایهکی دی فه مهسهلا ئینانا پتر ژ ژنهکی هندی نه م بیخینه دبن ئیک ژ (نه حکامین ته کلیفی) فه دی بیژین: نه و کارهکی (موباحه) یان (سوننهته)، وتشتهکی مه علوموه ل نک زانایین دینی کو چی نابت بۆ مروقهکی سوننهتهکی بکته نه گهر هات وکرنا و بۆ وی سوننهتی بوو نه گهری کرنا حهرامیهکی یان نه کرنا واجبهکی، وخهله تیا گهلهک زهلام دکه قنی ودبته نه گهر پهیدا بوونا ئاریشه وگرفتاریان د مالی دا نهوه نه و پتر ژ ژنهکی دنئین ب هیجهتا هندی کو نه فه تشتهکه خودی یی حلال کری بیی نه و پیگیری ب وان (ضه وابطان) بکه ن یین شریعهتی د قی دهربارهیی دا داناین.

دهرمان.. یی کو نه مه هه می دزانین ئیسا مروقی چارهسه ر دکته، نه گهر نساخ ژ نک خو ووهکی وی دقیت - نه وهکی دختوری گووتیی ونیشادای - ب کار بینت، ل شوینا نه و دهرمان ئیسا وی چارهسه ر بکته دی بته نه گهرا تیچوونا وی، وهنگی فایدی وی ناکته نه و بیژت: مانی دختوری نه ف دهرمانه بۆ من یی دورستگری!

گوهی خو بدهنی خودایی مه زن دهمی (تهعه ددودی) درست دکهت چ دبیژت: ﴿ فَإِنْ حِفْتُمْ إِلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً ﴾ (النساء: ۳) نه گهر هوین ترسیان کو هوین عهداله تی د ناقبه را ژنکان دا نه کهن ژنه کا ب تنی بینن، ووهکی شه م دبیینن نایهت دبیژت: نه گهر هوین ترسیان عهداله تی نه کهن، ونه گوت: نه گهر هه وه عهدالهت نه کر.. یه عنی: هه ما ب تنی ترسیانا ته ژ هندی کو دبت تو عهداله تی نه کهی، دی بو ته حهرام کهت کو تو پتر ژ ژنکه کی بینی.

پیغه مبه ر - سلاق لی بن - د گوتنه کا خو دا یا نه بوو هورهیره ژی شه دگوهیژت، دبیژت: ﴿ مَنْ كَانَتْ لَهُ امْرَأَتَانِ فَمَالَ إِلَىٰ إِحْدَاهُمَا جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَشِقُّهُ مَائِلٌ - هه چیی دو ژن هه بن ومه یلی بو ئیک ژ هه ر دووان بکهت، پوژا قیامه تی دی ئیت ولایه کی وی یی خواره ﴿^(۱) یه عنی: کانی چاوا شه د دنیا یی دا یی خوار بوو، دهمی مه یل بو ژنکه کا خو دکرل سه ر حسیبا یا دی، پوژا قیامه تی ل پیش چاقین خه لکی مه حشهری هه میان دی ئیت یی ب ره خه کیه، دا شه هه می بزائن شه شه شه زه لام بوو یی عهدالهت د ناقبه را ژنکین خو دا نه کری، شه شه به ری شه بچته مه حکه ما خودی شه واهه ئیکی حه قی وی ب دورستی دده تی.

راسته (تهعه ددود) کاره که خودی یی دورست کری، به لی نه گهر هات وزه لامی شه حه قه ب دورستی ب کار نه ئینا، ل دو یق وان

(۱) شه حمهد وخودانین هه ر چار (سونه نان) قی حه دیسی ریوایهت دکهن.

قهید وشهرتین خودی بو دانین، ئەو دی بته خرابکرنا مالی،
ودەربەدەرکرنا ژن و عەیالی، وزیدەکرنا ئاریشە و گرفتاریین مالی،
قیجا هەر زەلامەکی بقییت مالا خوژ گرفتاریان بپاریزت، دقییت
بەری ئەو پیگافەکا بقی پەنگی بەاقتی هزرا خوژ دویمایی دا
بکەت، و خودی رەحمی بوی ببهت یی پییی خوژ دویتف بەرکا
خوژ درێژ بکەت.

وحەتا ژن يا گونەهكار نەبت..

ئەقین بۆرى ئەو حالەت بوون یین زەلام تیدا دبتە ئەگەرا پەیدابوونا ئاریشه وگرفتاریان د ناڤ مالى دا، وھندەك حالەتین دی یین ھەین ژن تیدا يا گونەهكار، يەعنى: تەخسیری د پەیدا بوونا گرفتاریان د ناڤ مالى دا بو وی دزقەرت، قیجا حەتا ئەو مالا خو ژ گرفتاریان بیاریزت وھاریکاریا زەلامی خو د قى چەندی دا بکەت، ھندەك خالیڭ گرنگ ھەنە دقیت ئەو ل بەرچاڤ وەرگرت..
وئەو خال ئەقەنە:

ئیک: ئەقوا خودی و خو دویر کرنا ژ گونەهان:

وئەقە بو زەلامی ژى وەکی ژنکی گەلەك يا گرنگە، ھەر چەندە بارا پتر ژ ژن ومیران خو ل قى چەندی ئاگەھدار ناکەن، يەعنى: ئەو ژ بیرا خو دبن کو کرنا گونەھی دبتە ئەگەرا نەمانا بەرەكەتی د مالى دا، و دەمی بەرەكەت ژ مالى رادبت دەرگەھ بو ئاریشه وگرفتاریان ل تاق دبت، زانایی ناقدار (فوضەیلی کورپی عیاضی (دبیژت: دەمی ئەز گونەهەکی دکەم، ئەز کارتیکرنا وی يا خراب

ل سەر پەفتاری ژنکا خو و دەوارا خو د گەل خو دبینم. یه عنی:
کرنا وی بو گونەهەکی دبتە ئەگەرا هندی کو خودی هەر زوی وی
عقوبە بەدەت، وئیک ژ وان عقوبان ئەو ئەخلاقی ژنکا وی یان
حەتا یی دەوارا وی د گەل وی نەخۆش دبت.

ژن یان میڕ دەمی خو ژ کرنا گونەهان نەدەنە پاش گەلەک
جاران دبتە ئەگەرا هندی موشکیله وگرفتاریین عائلی بو
پەیهەدا ببن، چ ئیکسەر ژ بەر گونەهی چ ب پەنگەکی نە یی
ئیکسەر، و چ ئەو گرفتاری د ناڤهرا وان ب خو دا بت، یان ژ ی د
ناڤهرا وان و مالهکا دی دا بت.

پینغەمەر - سلاق لی بن - د شیرەتەکا خو دا دبیزتە مه: ﴿ احفظ
الله يحفظك - تو خودی پیاریزه ئەو ژ ی ته پاریزت ﴾^(۱)،
مه عنا: ئەگەر مروڤهک خودی نە پاریزت، خودی ژ ی وی نا پاریزت،
و ئەگەر خودی ئەو نە پاراست ئەو دی تووشی هەمی پەنگین
گرفتاریان بت.

وهندەک پەنگین گونەهان یین هەین د ناڤ ژنکان دا زیدە
دبەلاقن و دبتە ئەگەرا نەمانا بەرەکەتی د مالین وان دا مه دڤیت
ل قیری ئیشارەتی بدەینه هندەکان، وەکی:

- کرنا غەیبەتی وکیمکرن و ترانەکرنا ب خەلکی ب تاییه تی
ب دەر و جیرانان و کەس و کارین زەلامی.

---

(۱) ترمذی ژ بن عەبباسی قەدگوهیژت.

- دهرکهفتنا زیډه ژ مالی چ بو سهره دانا هه قالان بت چ ژی بو
چوونا سویک و بازارن بت، کو دبتنه نه گهرا پهیدا بوونا سستی ی د
سه خیر کرنا مالی دا.

- دژاتی کرنا زه لامي و ب جه نه ئینانا ژ قه ستا بو داخوایین
وی.

- بوړاندنا ده مین دريژ ب به ريخودنا ستران و فلمین بی هه تک
قه، و چاقلی کرنا وان د سه روبه ر نه خلاق و پره فتاران دا.

- تیکه لیا بی توخویب د گه ل زه لامین بیانی، نه گه ر خو نه قه
زه لامه پسمام و کوپ خاله ت و کوپ مه ت ژی، و قه کرنا دهر گه هی
مالی بو وان ب تایبه تی ده می زه لام نه ل مال، و تیکه لیا وان مال
و خیرانین زه لامي پی نه خو ش بت نه و تیکه لیا وان بکه ت.

- هه قالینیا وان ژنکان یین (نلتزامه کا باش) ب دینی نه که ن،
ب وی هیجه تی کو نه قه هه قالین وان یین کاری یان مه دره سینه،
و نه م هه می دزانین کو نه خلاق - وه کی ئیشان - بی قه گره.

- سستی د کرنا هنده ک عیبا ده تان دا وه کی نقیژی و پروژی.

دو: نیاسینا زه لامي:

ئیک ژ مه نه گه ر جاره کی بچته سه فهره کی وی هه قاله ک د گه ل
دا بت، دی بهر گه رپانی که ت بهی سه فه را وان ده ست پی بکه ت،
هه قالی خو بنیاس ت، و تبعه تی بزانت، و ته حلیلا که سینی
و شه خصیه تا وی بکه ت، دا بشیت سه ره دهریه کا دورست د گه ل

وی بکته، ول وی دهمی ئەو د گەل ئیک تووشی چو گرفتاریان
نەبت.

هەر وەسا ل جهی کاری.. ئەگەر ئیک ژ مه هەقالەک هەبت هەر
زوی دی لسی گەپیی تبیعیەتی وی بزانت، دا ب پەنگەکی
واقعی تەعامولی د گەل بکته، وتشتەکی ناسکەراییە گەلەک جارن
تتەکی تە پی نەخۆش بت تو دکە یان قەبویل دکە ی بو هندی دا
هەست وشعوورا هەقالی تە نەشکیت.

ئەقە د گەل کەسەکی پوژی بیست خەبەرەکان تو دبینی، بەلی
دەمی مەسەلە دبتە مەسەلا ناخۆییا مالی مخابن ئەم دبیین
سوحبەت دئیته گوهارتن، ژن ومیهرەک چەند سالان دی د
گەل وئیک ودو دژین، وئیک ژ وان لی ناگەپیی شەخصیەتایی دی
باش بنیاست، دال سەر بناخەیی وی نیاسینی سەرەدەریی د
گەل بکته، لەو دی بینی دەم بو دەمی لیكدان د ناقبەرا وان دا
پەیدا دبن سەرا هندی کو ئیک ژ وان تشتەکی دکە یان دبیزت
یی دی پی نەخۆشە.

ژنکا شارەزا وتیگەهشتی ئەوہ یا (دبلووماسییەتی) د
تەعامولا خو دا د گەل زەلامی ب کار بینت، هەر ژ سەری خو د
شەخصیەتا وی دا شارەزا بکته، بزانت وی چ دقیت چ نەقیت،
حەز ژ تیکەلیا کی دکە یا کی ناکەت، دا خو ژ (موصادەما) د
گەل وی پیاڕیزت، وشعاری وی وەکی یا وان ژنکین نەزان ئەو
نەبت: ئەز دی وی تشتی کەم یی من دقیت، وبلا ئەو وی تشتی

بکەت یی وی دقیت!! ب قی سیاسەتی مال دی ژ بەرێک چت،
وعەییالی وان ژێ هنگی دی وی تشتی کەت یی وان دقیت، و د قی
حالیەتی دا مال دی بته ئەو سجنای هەر ئیک ژ وان ژێ دپەرقت.

سی: گوهداریا زەلامی وتیکەلیا باش د گەل وی:

پشتی ژن زەلامی خو ب دورستی دنیاست و خو د کەسینیا
وی دا شارەزا دکەت، دقیت ئەو ل سەر بناخەیی قی نیاسینییی
سەرەدەری وتەعامولی د گەل وی بکەت، ئەگەر هات ووی قیا
ژیانەکا تەنا ورحەت د گەل وی ببەتە سەری، و دەمی ئەم دبیژین:
دقیت قی چەندی بکەت، مەعنا وی ئەو نینە کو زەلام قی چەندی
نەکەت، نەخیر! زەلامی ژێ وەکی ژنکی پیتقی ب نیاسینیا
کەسینیا شریکا ژینا خو هەیه، دا ئەو ژێ ل سەر بناخەیی قی
نیاسینیی سەرەدەری د گەل بکەت، بەلی گومان تیدا نینە ل قیری
دەوری ژنی پتر دئیتە پیشچاڤ.

وژن دەمی قی چەندا هە دکەت و هەندەک جارێ پێخەمەت
پاراستنا مالی و پێگرتنا ل بەر ئاریشە و گرفتاریان (تەنازوی) بو
زەلامی دکەت، بلا هزر نەکەت ئەو کیماسیەکی یا ل سەر خو
قەبویل دکەت، یان ژێ یا ئعترافی ب شکەستەکی دکەت،
پێغەمبەر - سَلاَفُ لِي بَنٍ - د گۆتەکا خو دا دبیژت: ﴿ اَيْمًا امْرَاةٍ
مَاتَتْ ، وَرَوَّجَهَا عَنْهَا رَا ضٍ دَخَلَتْ الْجَنَّةَ - هەر ژنکەکا بمرت

وزهلامى وى يى ژ وى رازى بت دى چته بهحهشتى ﴿^(۱)﴾ . وئەو
 د گۆتتەكا دى دا دىيژت: ﴿المرأة إذا صلت خمسها، وصامت
 شهرها، وأحصنت فرجها، وأطاعت زوجها، فلتدخل من أي أبواب
 الجنة شاءت - ژنكى ئەگەر هەر پيئىچ نقيژين خو کرن، وههيقا خو
 گرت، ونامويسا خو پاراست، وگوهداريا زهلامى خو كر، كيژ
 دەرگههى بهحهشتى يى وى بقیّت بلا تيپرا بچته ژور ﴿^(۲)﴾، مهعنا:
 گوهداريا ژنكى بو زهلامى وى ئەگهرا چوونا وييه بو بهحهشتى،
 چونكى ئەو خيیرهكه ئەو پى رادبت ژبلى كو ئەو حهقهكه ژ حهقيين
 زهلامى ل سەر ژنكى وپيغهمبەر - سلاڤ لى بن - د گۆتتەكا خو دا
 دىيژت: ﴿لَوْ كُنْتُ أَمْرًا أَحَدًا أَنْ يَسْجُدَ لِأَحَدٍ لَأَمَرْتُ الْمَرْأَةَ أَنْ
 تَسْجُدَ لِرَوْجِهَا - ئەگەر من فەرمان ل ئيكي كريا كو بو ئيكي بچته
 سوجدى ئەز دا فەرمانى ل ژنكى كه م بو زهلامى خو بچته
 سوجدى ﴿^(۳)﴾ .

وههژيه بيژين: ژن دقيت گوهداريا زهلامى خو بکهت هندی ئەو
 فەرمانى ب بى ئەمریا خودى ل وى نهکەت، وهەر جارەکا زهلامى
 فەرمان ب گونەههى وبى ئەمریا خودى ل وى کر دقيت ئەو
 گوهداريا وى نهکەت، وهنگى ئەو يا گونەهکار نابت.

(۱) ترمذى ژ (أم سلمه) قه دگوهيژت.

(۲) دهيله مى ژ ئەنەسى ريوايەت دکەت.

(۳) ترمذى ژ ئەبوو هورەيرهى قه دگوهيژت.

چار: قهناعت وموراعاتا حالی زهلامی:

ئیک ژ مهزترین نهگه ریڼ پهیدا بوونا گرفتاریان د مالی دا ییڼ کو بو ژنی دزقرن نهوه ژنی قهناعت نهبت و ب حالی خو یا رازی نهبت، وبو چاقلیکرن یان ژ بهر گوتنیڼ خه لکی باره کی گران بیخته سهر ملیڼ زهلامی وداخوایڼ زیده ژنی بکته، پیغه مبهه - سلاق لی بن - د گوتنه کا خو دا دبیرت: ﴿اَعْظَمُ النِّسَاءِ بَرَکَةً اَیْسَرُهُنَّ مَنُوَّةً﴾ - ژنکا ژ هه میان پتر بهر هکته تیډا هه ی نهوه یا مه صره فا وی یا کیم بت ﴿^(۱)

وژنکیڼ صهحابیان ده می ئیک ژ وان زهلامی وی سپیدی دچوو سهر کاری خو ل بهر دهری دا بیژتی: ته قوا خودی بکه، چو پارییڼ حه رام بو مه نه ئینه، نه دشییڼ ته حه ممولا برسی بکه یڼ، به لی ئه م نه شییڼ ته حه ممولا ئاگری جه نه می کهن... نه وه کی ژنکیڼ فی زه مانی نهوین دبیرنه زه لامین خو: تو ژ کیفه دئینی بیڼه، (المهم) نه م ژ که سی دکیمتر نه یڼ!

ژن دقیت حالی زهلامی یی ماددی ب بهر چاډ وه رگرت، ونه گهر هات و جاره کی نهو که فته ته نکا قیه کی صه بری د گهل وی ل سهر نه خوشیی بکیشت، وباری وی ل بهر سفک بکته، دا د چا قین وی دا مه زن ببت وبه ایی وی گرانتر لی بیټ.

---

(۱) نه حمده ژ عائیشایی قه دگو هیزت.

پینج: خه مخوارنا ژ سه خبیریکرنا مالی:

ژ وان نه گهران یین گرفتاریان ژ مالی دویر دئیخت خه مخوارنا ژنکی یه ژ سه خبیریکرنا مالی وپه روه رده کرنا عه یالی، هندهک ژنک هه نه هندی ژ ده می خو ناده نه زه لام و مال و عه یالی خو هندی دده نه ژ دهرقه می مالا خو، ئیک ژ وان دبت مانعی نه بت پینج شهش سه عه تان ل نک هه قاله کا خو پروینت وئاخفتنین زیده و بی مه عنا بیژت، به لی نه شیپ نیف سه عه تی کاری مالا خو بکته، یان سه روبه ری عه یالی خو درست بکته.

وهندهک ژنکین دی هه نه خه می ژ مالی خو دخون به لی نزانن ب دورستی کاری خو ریگ بیخن، له و گریگیدانا وان ب تشته کی ل سه ر حسیبا تشته کی دییه، یه عنی: دبت زیده ئه تمانی ب عه یالی وپاقرژکرنا وان بکته قیجا زه لامی خو ئیهمال بکته، یان ژ بهر زه لامی ئاگه ه ژ عه یالی نه مینت، یان ژ بهر پاقرژکرنا مالی بیئته نگیی ل نک زه لامی و عه یالی پهیدا بکته.. و دئه نجام دا گرفتاری د مالی دا پهیدا دبن.

وهندهک ژن هه نه ژ خو مه زنکران یان ژ نه زانین خو فییری کاری مالی ناکهن، له و گه لهک کیماسیان د مالا خو دا پهیدا دکهن، تشتی دبت هه گه را هندی گه لهک جارن لایه کی دی - وه کی ده یک و خویشکی زه لامی وی بو نمونه - مایی خو د مالا وی دا بکهن، و (ته حریضا) زه لامی وی دژی وی بکهن، ب هیجه تا هندی

کوئو ژنه کا ب کیئر نه هاتیه، و ل شوینا ئەف ژنکه محاوہلی
بکەت وان کیماسیان ل نک خوۆ نه هیلت ژ کهربان دا پتر ئیهمالی دی
کەت، و هنگی گری شوینا که قەببت پتر ئالۆز دبت.

فایدی ژنکی ناکەت ئەو دختۆره کا سەرکهفتی بت، یان
ئەندازیاره کا ناقدار بت، یان رهوشه نییره کا بی بهقل بت، ئەگەر
کابانیه کا فاشل بت، وزیره کیا وی ژ دەرڤه ی مالی چەند یا مەزن
بت مەهدەری بو وی ناکەت کو بهری زهلامی وی ژ وی بیته
وهرگیڕان ئەگەر هات وئەو د مالا خوۆ دا یا تەنبەل و خەمسار بت.

شەش: قەدرگرتنا مروۆقین زهلامی:

ب تاییه تی دهیک و بابین وی و پتر دهیکا وی، کو نیزیکتین
مروۆقه بو وی.. و تبیعه تی ژنکی - یی خودی ئەو ل سەر دای - یی
وہسا گەلەک جار ان دهیک ئەوا زیده زهحمەتی ب کوپی خوۆ قە
دبەت حەتا مەزن دکەتە و دکەتە زهلام، هزر دکەت دەمی کوپی وی
ب ژن دکەفت ئەقە هەڤرکەک بو وی پەیدا بوو هنده کی یان بارا
پتری ژ قیانا کوپی وی ژ وی دستینت، لەو ئحساسا ب غەدری د
دلی وی دا پەیدا دبت، هزر دکەت ئەو زهحمەتا وی هنده ب کوپی
خوۆ قە بری نوکە هەما ب ساناهی د بەر ئاقی دا چوو چونکی
ژنکه کا دی هات ب ساناهی کوپی وی بر! وئەو ژ بیر دکەت کو
سوننه تا ژییانی ب قی پەنگیه، و بهری هنگی وی ب خوۆ ژی ئەف

چهنده يا كرى، ده مئى شوى ب زهلامى خو كرى وئو ب ساناهى ژ دهىكا وى ستاندى.

ههر چاوا بت ژن نهگهرا يا شارهزا بت دئى بهرگه پريانى كهت كو مالا خهسويا خو وه تئى بگه هينت كو ئو يا هاتى دا شانها نوئى ل قئى مالى زيده بكهت، وتامهكا نوئى بده تئى، نه كو دا ئيكي ژ ئيكي بستينت يان ئيكي ل بهر ئيكي رهش كهت، وباشترين پريك بو وئى ئو قئى چهندي بكهت ئه وه ئه وقه در وئحترامهكا زيده بدهته مروقيين زهلامى خو چ ئه و د گهل وان دا بن د ئيك مالى دا، يان ژى دجودا بن، وبلا ژنك باش بزانت كو قه درگرتنا وئى بو مروقيين زهلامى نيشانا قيانا وييه بو وئى، چونكى نهگهر مروقى ئيك ب دورستى بقت دئى حهن ژ مروقيين وئى ژى كهت، ئه قه ژ لايهكى قه، ژ لايهكى دئى قه ژن دقت باش بزانت كو جودابوونا وئى ژ خهسوى وخزويران، وقه كرنا مالهكا نوئى، مهعنا وئى ئه و نينه خهسوى وخهزويران چو حهق د مالا وئى دا نينه، ب شريعت دهيك وبابان حهقئى ههئى هندي وان بقت وكهنگى وان بقت ئه و ژ مالى كورئى پراكن وبو خو ببهن يئى جودا بت يان نه، و ب دئى وئى بت يان نه، عهبدلاهى كورئى عه مرى دبئرت: جارهكى مروقهك هاته نك پيغه مبهرى - سلاق لئى بن - وگوتئى: بابئى من يئى هه وجهئى مالى من بووى؟ پيغه مبهرى - سلاق لئى بن - گوتئى: ﴿ اُنْتَ وَمَالِكَ

لَأَبِيكَ - تو ومالی خویین بابی خونه ﴿^(۱)﴾، قیجا بلا ئەو هزر نه کهت
 دەمی زهلامی وی تشته کی دده ته دیک و بایین خو ئەفه قهنجیه که
 یان منه ته که ئەو ل وان دکهن، بیژت: مانی ئەم یین جودا بووین
 وان چو حهق د مالی مه دا نه مایه! نه.. حهقی وان دمینت هندی
 ئەو دساخ بهلکی خو پشتهی دمرن ژی.

پشتهی هنگی بلا ئەو ژ بیر نه کهت کو ئەگەر ئەفرۆکه ئەو
 بویکا ئیکی بت، سوباهی ئەگەر خودی عه مر دایی ژنکه ک دی بته
 بویکا وی، و خودی یا قی دهستی بو قی ناهیلت، ل دنیا یی
 نه بت ل ئاخره تی.. و پیغه مبه ر - سلاڤ لی بن - دبیژت: ﴿لَا يُؤْمِنُ
 أَحَدُكُمْ حَتَّىٰ يُحِبَّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ - باوه ریا ئیک ژ هه وه تمام
 نابت حه تا ئەو بو برایی نه قییت یی بو خو بقییت ﴿^(۲)﴾.

حهفت: پشکداریا زهلامی د مه شاعرین وی دا:

ئەفه ئیک ژ وان ئەگه رانه یین سه رکه فتنی ب ده ست ژنکی قه
 دئینت د ژیا نا وی یا عائی دا، و ئەو ژنکا پشکداریا زهلامی خو د
 خو شوی و نه خو شوی و که یف و خه مین وی دا بکه ت مه عنا وی ئەوه
 ئەو ژنکه کا تیگه هشتی و شاره زایه، و ئەو ژنکا ب وی رهنگی بت
 مسوگه ر ئەو حه تا حه دده کی مه زن دی مالا خو ژ گرفتاریان
 پاریزت.

(۱) ئەحمه ده دگوهیژت.

(۲) بوخاری و موسلم ژ نه نه سی قه دگوهیژن.

وبه رانبر قی ژنکا سهرکهفتی ژنکه کا دی یا سهرنه کهفتی هه یه
 نه و ژی نه وه یا هه قدژیا مه شاعرین زهلامی خو دکهت، یه عنی:
 ده می نه و دبینت زهلامی وی یی ب خه مه یان ژ بهر نه گه ره کی ژ
 نه گه ران یی بینته نگه دی وه سا د خو ئینته دهر کو نه و یا
 که یفخو شه، یان بهر وفاژی قی چه ندی ده می نه و دبینت زهلامی
 وی یی که یفخو شه دی رابت نه عیما خو ترش کهت وه سا د خو
 ئینته دهری کو نه و یا عیجز و بینته نگه، نه و ب قی کاری خو
 - دبت بیی ب خو بجه سیی - خو ل بهر زهلامی خو سار دکهت!
 نه و ژنکا بقیت د چاقین زهلامی خو دا یا مهن بت دقیت هندی
 ژی بیت ضه غطی ل سهر مه شاعرین خو بکهت، دا پشکداریی
 د مه شاعرین زهلامی خو دا بکهت، راسته نه فه کاره کی ب ساناهی
 نینه به لی دقیت ژ بیر نه کهین کو ههر سهرکه فتنه کا هه بت باجه کا
 مهن پی دقیت.

عائیشا د گوتنه کا خو دا دبیزت: غیرهت بو من ل سهر ژنکه کی
 چی نه بوویه هندی بو من ل سهر خه دیجایی چیبووی، ههر چهنده
 نه و مر بوو بهری نه ز شوی ب پیغه مبهری بکه م ژی، هندی هند
 پیغه مبهری - سلاق لی بن - به حسی وی دکر، ئینا من جاره کی
 گوتی: ههر وه کی ژ خه دیجایی پیغه تر چو ژنک د دنیا یی دا
 نه بوویه؟ خودی ئیکا ژ وی چیتر دا ته! گوت وی ب عیجزی فه
 گوت: ﴿ خودی که سین ژ وی چیتر نه داینه من، وی باوهری ب من
 ئینا ده می خه لکی کوفر ب من کری، نه ز راستگو دريخستم ده می

خه لکی ئەز دره وینم دره یخستیم، و ب مالی خو هاری من کر ده می
 خه لکی هاریکاری ژ من قه بیری، و خودی عه یال ژ وی دانه من ﴿
 پشتی پیغه مبهری - سلاق لی بن - ئەق چهنده گوئی، عائیشایی د
 گهل خو سوژ دا ئیدی ئەو به حسی خه دیجایی نه کهت.

و ژ قی حه دیسی بۆ مه ئاشکه را دبت کو تشتی خه دیجاد
 چاقین زه لامی وی دا مه زن کری کو پشتی مرنا وی ژی ئەو
 ته حه ممو لا هندی نه کهت ئیک به حسی وی بکهت پشکداریا وی
 بوو د مه شاعرین زه لامی وی دا، ههر وهسا هاریکاری وی بوو بۆ
 وی.

ههشت: سوپاسیا زه لامی ل سهر قه نجیا وی:

جاره کی پیغه مبهری - سلاق لی بن - وه عزه ک ل ژنکان کر
 و گوئی: ﴿تَصَدَّقَنَّ فَإِنَّ أَكْثَرَكُنَّ حَطَبُ جَهَنَّمَ - خیران بکهن بارا پتر
 ژ هه وه پیهلکریی ناگرینه ﴿ژنکه کی گوئی: بۆچی ئەه
 پیغه مبهری خودی؟ پیغه مبهری - سلاق لی بن - گوئی: ﴿لَأَنْكُنَّ
 تُكْثِرُنَّ الشُّكَاةَ وَتَكْفُرُنَّ الْعَشِيرَ - چونکی هوین گه له که دهق ب
 گارنده نه، وهوین کافرایی ب قه نجیا زه لامین خو دکهن ﴿^(۱)
 و د ریوایه ته کا دی دا هاتیه: ﴿لَوْ أَحْسَنْتَ إِلَى إِحْدَاهُنَّ الدَّهْرَ، ثُمَّ
 رَأَتْ مِنْكَ شَيْئًا قَالَتْ: مَا رَأَيْتُ مِنْكَ خَيْرًا قَطُّ - ئەگهر عه مرئ خو

(۱) موسلم ژ جابری کوپی عه بدلاهی قه دگو میزت.

هممییؑ تو قه نجییؑ ل ئیک ژ وان بکهی؁ پاشی ویؑ تشتهک ژ ته دیت دیؑ بیژت: من خیرهکا ب تنی ژئی ژ ته نه دیتیه ﴿^(۱)﴾.

ژ قیؑ حه دیسیؑ دیار دبت کو ژ بیرکونا قه نجیین زهلامی ژ بهر کیماسی یان ته خسیریهکا وی ژنکیؑ د چاقین خودیؑ دا دشکیئت؁ وویؑ هیژای چوونا ناگری دکهت.. ئەفه ل ناخرهتی؁ و د دنیا ییؑ ژئی ئەو ل نک زهلامی بیؑ قیمهت دبت؁ و ژ لایهکیؑ دی قه ئەفه چه ندا هه دبت هه گهرا پهیدا بوونا گرفتاری وئاریشه یان د مالی دا.

قیجا ئەو ژنکا ب وژدان بت چییؑ نابت قه نجیین زهلامیؑ خو هه میان گۆری خه له تی و نه قه نجیهکا وی بکهت؁ پیغه مبهر - سلاق لی بن - دبیزت: ﴿لَا يَنْظُرُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى إِلَى امْرَأَةٍ لَا تَشْكُرُ لِرِجْلِهَا وَهِيَ لَا تَسْتَعْنِي عَنْهُ - خوداییؑ پاک و بلند بهریؑ خو ناده ته ویؑ ژئی یا سوپاسیا زهلامیؑ خو نه کهت ئەو نه شیئت خو ژ وی بیؑ منهت بکهت ﴿^(۲)﴾.

نهه: فه شارتنا نهینی وکیماسیین زهلامی:

وهکی بهری نوکه ژئی مه گۆتی چو مروقیین بیؑ عهیب نینن؁ وکانیؑ چاوا یا فه ره ل سه ر زهلامی کیماسی ونهینیین ژنکا خو د ناقه خه لکی دا به لاقه نه کهت؁ ئەگه ر خو ئەو خه لک مرقیین وان ییین نیژیک ژئی بن؁ هه ر وه سا - و به لکی پتر ژئی - یا فه ره ل سه ر ژنکیؑ

---

(۱) قیؑ ریوایه تیؑ ژئی موسلم قه دگوهیژت به لی ژ ئین عه بیاسی.

(۲) به زار ژ عه بدلاهیؑ کوپیؑ عه مری قه دگوهیژت.

ژی کیماسی ونهینیین زهلامی فهشیرت، نهگەر وی بقیت مالا وی
یا بی گرفتاری بت .

وچونکی ژن ومیر ژ ههمی کهسان پتر د نیژیکی ئیکن
مسوگەر نهو ژ ههمی کهسان پتر دی ب سهر عهیب وکیماسیین
ئیک ودو هلبن، و (نصوصیین شهرعی) مه ل هندی ناگههدار
دکن کو به لاقرنا سر ونهینیی وکیماسیین خه لکی ئیک ژ
سالوخه تیئن کریته یین خودی وپیغه مبهری وی حهن ژی نهکن،
وهیشتا پتر نهگەر نهو چهنده د ناقبهرا ژن ومیران دا بت،
وچونکی ژنک پتر ژ زلامی یا دهق ب گازنده وپیئتهنگه (تهشدید)
پتر یا ل سهر وی هاتیه کرن د قی مهجالی دا.

عهبدللاهی کوری عهباسی د سه رهاتیهکا دریزژ دا
فه دگوهیزت: کو جارهکی ئیبراهیم پیغه مبهر هاته مهکههی سهر
مالا کوری خو ئیسماعیلی بدهت، دهمی نهو گه هشته مالا وی، نهو
ل مال نه بوو، ژنکا وی ل مال بوو، ئیبراهیمی گوتی: کانی زهلامی
ته؟ وی گوت: یی چووی بو مه رزقهکی کو م دکهت، ئیبراهیمی
گوتی: حالی هه وه چیه؟ وی - بیی ئیبراهیمی بنیاست - گوتی: نه
چ حاله، نه م دبرسینه، مه چو نینه.. ودهست ب گازندهیان ژ
سه روبه ری خو کر، ئینا ئیبراهیمی گوتی: نهگەر زهلامی ته هاته فه
سلاقان لی بکه وپیژی: بلا دهرا زینکا خو بگوهوژرت! گا قا
ئیسماعیل زقپی وژنکا وی به حسی میقانی وان یی غه ریب کری،
وبه حسی سه روبه ری وی بو کری، ئیسماعیلی گوتی: نهو بابی

منه، ووی فهرمانا ل من کری ئەز ته بهردهم، هه‌ره مالا بابی خو..
و‌پشتی دهمه‌کی دی هه‌ر ئەو سه‌رهاتی دوباره بوو‌قه، به‌لی ژنکا
ئیسماعیلی یا نوی گو‌تی: حه‌مد بو خودی بت! حالی مه یی باشه،
خودی دی قه‌تینت. ئینا ئیبراهیمی گو‌تی: ئە‌گه‌ر زه‌لامی ته
هاته‌قه سلاقان لی بکه و‌بیژی بلا ده‌را‌زینکا خو موکم بکه‌ت^(۱).

ژ قی حه‌دیسسی ناشکه‌را دبت کو ب دیتنا ئیبراهیم پیغه‌مبه‌ری
– سلاق لی بن – ژن بو مالا خو وه‌کی ده‌را‌زینکییه، و‌ئه و ژنکا
ناق‌خوییا مالا خو بو خه‌لکی بیانی بیژت، و‌گازنده‌یان بکه‌ت، ئەو
یا ژ هه‌ژی هندی نابت کابانیا مالا پیغه‌مبه‌ره‌کی بت.

ول قیری مه‌سه‌له‌کا شه‌ری هه‌یه دقیت ئیشاره‌ت بو بیته‌دان:
زه‌لامی ئە‌گه‌ر هنده‌ک ژ مافی ژنکی خو‌ار، و‌زۆردری لی کر، یان
ته‌خسیری د خودان‌کرن و‌نه‌فه‌قا وی دا کر، دورسته بو وی ئەو
گازنده‌یا خو ب‌گه‌هینته که‌سه‌کی پیغه‌ بیته‌ حه‌قی وی بو بزق‌رینت،
وه‌کی حاکی یان مرو‌قه‌کی مه‌زن، به‌لی ئە‌گه‌ر ئەو گازنده‌یا خو ل
نک ئیکی چو پیغه‌ نه‌ئیت بکه‌ت، بو هندی دا زه‌لامی خو د ناق
خه‌لکی دا بشکی‌نت و‌بیژت: دی تولا خو ب قه‌ ره‌نگی لی قه‌که‌م..
ئه‌قه‌ کاره‌کی نه یی دورسته، و‌گونه‌هه.

---

(۱) ئیمامی بوخاری قی سه‌رهاتی قه‌دگو‌هیژت.

دهه: شاره‌زایی و خو دویر کرنا ژ خه‌له‌تیاں:

وئەقە ژێ تشته‌کی فەره بو ژنکی دا مالا خو ژ ئاریشه‌یان
پیاریزت، ومە‌خسه‌دا مە ب شاره‌زایی ل قییری (ئە‌ته‌کی‌تین
دبلۆ‌ماسینه!) یین خو ژن دقیت خو تیدا شاره‌زا بکەت، گە‌له‌ک
مروقی‌ن هە‌ین دتیگه‌هشتی وزانانه، به‌لی گرفتاریان وان یا مە‌زن
ئە‌وه ئە‌و د کارئینانا قی زانینا خو‌دا نه د (مووه‌فقه‌قن)، چونکی
زانینا خو د واقعی دا ب په‌نگه‌کی دورست ب جه نائینن، یه‌عنی:
دبت ژنکه‌ک هه‌بت گە‌له‌ک یا ب کیره‌اتی بت بو مالا خو، ویا
گوه‌دار بت بو زه‌لامی خو، به‌لی داخواری خو بیخته د هنده‌ک
ده‌مین نه یین مونسب دا، وه‌کی ده‌می زه‌لام ژ کاری دزق‌ته‌قه
هیژیی وه‌ستیای ل به‌ر ده‌رگه‌هی (قائیمه‌کا ئە‌خبارین
نه‌خوش) بو ب ریز بکەت: فلان تشت نه‌مایه، ئە‌م دموحتاجی
فلان تشتی‌نه، ته‌ بوچی فلان تشت نه‌ئینایه، پا تو دزانی فلان
که‌س ژێ مر.. وه‌تدا!

یان ده‌می د مال دا د گە‌ل زه‌لامی خو یا ب پیستین سه‌روبه‌ر
بت، وگافا ژ مال ده‌ردکه‌فت دی بیژی بویکا ل بن په‌ریی یه‌ وه‌سا
خو دخه‌ملینت.

یان ئە‌گه‌ر بزانت زه‌لامی وی حە‌ز ژ مروقه‌کی یان ماله‌کی
ناکەت، یان پی نه‌خوشه‌ ئە‌و تیکه‌لیا وان بکەت، ئە‌و پابست بیست
وچار سه‌عه‌تان مه‌دحیی وان مروقان ووی مالی بکەت.

ونموونه ل سهر قى چهندى گهلهكن ئەم نەشيپن هەميان
بيژين، ب تنى مه دقيت بيژين: ژن دقيت قان مهسهلان - ئەوين
گهلهك كهس هزر دكهن دبچويكن - ژ بير نهكهت، چونكى ئەو
كارتىكرنهكا بهرچاقل سهر حالى مالا وى دكهن.

ول دويماهيا قى فهقهري مه دقيت شيرهتهكا كومكه ر بو ههوه
فهگيرين ژنكهكا تيگههشتى ل كچا خو كربوو دهمى وى
شويكرى، وهكى كتيبين (توراى) بو مه فهدگوهيژن، ئەقى ژنكى
گوته كچا خو:

" كچا من نوكه تو دى وى مالى هيلى يا تو لى مهزن بووى، وتو
دى چيه مالهكى تو چو ژى نزانى، ودى چيه نك مروقهكى تو
نهعهلمتى، قيجا تو خو بو وى بكه خدام ئەو دى بو ته بته
خولام، وتوده تشتان بو وى بپاريژه ئەو دى بو ته بته مال:

يا نيكى و دووى: يا قانع به ب حالى وى، وتشتى بيته ته تو
گوهداريا وى بكه.

ويا سى و چارى: جهى چاقل و دفنا وى بپاريژه، بلا ئەو وى
تشتى ژ ته نهبينت و بيهن نهكهتى يى وى پى نهخوش بت.

ويا پينجى وشهشى: چاقى خو بده دهمى خوارن ونقسنا
وى، چونكى كه ربا برسى يا سوژهكه، وقهپه قاندنا خهوى يا ب
قههره.

ویا چهفتی وههشتی: مالی وی بیاریزه، وسهخبیریا عه یالی وی بکه.

ویا نههی ودههی: ئهمری وی نهشکینه، وسررین وی بهلاق نهکه، چونکی نهگهر ته ئهمری وی شکاند دل د دهر حهقا ته دا دی تژی کهرب بت، وسررا وی نهگهر ته بهلاقرتو ژ غهدرا وی یا ئیمن نابی.

پاشی هشیار بی! کهیفا خو ل نک نهئینی دهمی ئهوی بی ب خه، وخو ب خه نهئخی ل نک وی دهمی ئهوی بی ب کهیف ".
ئهو شیره تا ژنکهکا خودان سهبوپ بوو بو کچا وی نهگهر هات ووی قیا د گهل زهلامی خو یا دلخوش بت، ومالا وی یا بی گرفتاری بت.

پراوہستانہ کا دی د گہل زہلامی

وحہتا وینہ ل بہر چاقین زہلامی پتری روهن بت پراوہستانہ کا
دی مہ د گہل وی ہہیہ، دا ئہو ہزر نہ کہت ہہمی تشت خہما
ژنکینہ، وہمی گاقان یا کیم دقیت بارا وی بت۔

وقی پراوہستانا خو ئہم دی ل سہر چہند خالہکان لیقفہ کہین:

یا ئیکی: موراعاتا ہہست ومہ شاعرین ژنگی:

پیتقیہ ل سہر زہلامی بزانت ہندی ژنکہ مہ خلوقہ کا نازکترہ ژ
وی، لہو ئہو پتری ہہوجہیی (موراعاتا ہہست ومہ شاعرانہ)،
ویپغہ مہبر - سلاؤ لی بن - دبیرتہ زہلامی: ﴿ فَإِنَّ لِرَّوَجِكَ عَلَيْكَ حَقًّا
- ہندی ژنکا تہیہ حقی وی ل سہر تہ ہہیہ ﴾^(۱)، و ژ حقی وییہ
ل سہر زہلامی زہلام شوعوورا وی نہ شکینت، وئیکا ہند نہ کہت
ژن وہ ہہست بکہت کو ئہف زہلامہ ئہوی د گہل وی دا دژیت ہند
ژ مہ جالی خو نادہتی ئہو جارہکی یا دی خو بو بیژت، یان
گازندہیہ کا خو بو بکہت، دقیت ئہو وہ ہہست بکہت ئہف زہلامہ
ہہ قالہکی نیژیکہ، ل شوینا دہیک وبابین وییہ ئہو دشیت

---

(۱) موسلم ژ عہد للاحی کوری عہمری قہ دگوہیزت۔

شعوروی ب پرهم و دلوقانایی د گهل بکەت، دشیت دلی خو بو
قەکەت ویا سەری خو دا بو بیژت بیی هەست بکەت کو ئەو ب
چاقەکی کیم یان ب بینەکا تەنگ یی گوهداریا وی دکەت.

یا دووی: تەقدیرا باری وی یی گران:

د نافە زەلامان دا گەلەک یین هەین هزر دکەن ژن چو زەحمەتی
نابەت، دبێژن: ما ئەو چ دکەت؟ سپیدی حەتا ئیقاری یا د مال دا
پرویشنشتیه، ئەمەین زەحمەتی دبەین وخو دوەستینین، وتشت
هەمی حازر دئینە بەر دەستی وی! ئەو ب خو ئەگەر پوژەکا ب
تنی مال ب مینتە ب هیفیا ئیک ژ وان قە، ئەو دی زانن کو
زەحمەتا ئەو ژ دەرقەهی مالی دبینن قەت یا مەزتر نینە ژ وی
زەحمەتی یا ژنک د مالی دا دبینت، ئەقە ژبلی وان ژنکان ئەوین
دانەکی پوژی یان پتر ژ دەرقەهی مالی کار دکەن، پاشی دزقەرنە مالی
وکاری مالی ژی دکەن.

زەلام دقیت بزانت کو ئەقی چەندا هە زەحمەت ووەستیانهکا
زیدە پی دقیت، وەر چو نەبت دقیت ئەو تەقدیرا قی وەستیانی
بکەت، و ژ بەر قی نیکی بوو پیغەمبەری - سلاق - لی بن - کاری
ژنکی د مالا وی دا ئینا ریزا جیهادا د ریکا خودی دا، هەر
وەسا وی خیرا وی ژنکی یا ب بچوکی دمرت هندی خیرا
شەهیدی لی کر، قیجا ژ قی چەندی بزانت کانی تەقدیرا ئیسلامی
بو وی وەستیانی یا ژنک د مالی دا دبینت چەندە؟

يا سبي: ئيك ب ئيكي:

ئەگەر تەقدیرا زەلامی بو ژنکی وکاری وی یا ب قی رەنگی بت،
وئەو حەجمی وی وەستیانا ژنک دببنت ب دوستی بزانت، هنگی
ئەو ل وی یی ب هیجەت نابت، وچی گاڤا خەلەتیهک یان
تەخسریهک ژی دیت ئیکسەر وی تاوانبار ناکەت، و دەست نادەتە
ب کار ئینانا عقووی.

پینغەمبەر - سلاق لی بن - دببیرت: ﴿ لَا يَفْرَكُ مُؤْمِنٌ مُّؤْمِنَةً إِنْ
كَرِهَ مِنْهَا خُلُقًا رَضِيَ مِنْهَا آخَرَ - خودان باوهرەك (زەلامەك) بلا
كەبا خو نەهاقیته خودان باوهرەکی (ژنكەکی) ئەگەر وی كەرب ژ
رەوشتەکی وی قە ببت ئەو ب رەوشتەکی وی یی دی دی رازی
بت ^(۱).

مەعنا: دقیت مروڤ ئیکی ب دەتە ب خاترا ئیکا دی، وژنکا
خودان باوهر هەر چاوا بت باشیین وی دی ژ خەلەتیین وی دپتر
بن، قیجا خەلەتیهکا وی بلا هەمی باشی وقەنجیین وی ل بەر
چاقین زەلامی نەقەشیرت.

و د قی دەلیقەیی دا سەرھاتیەك ژ ئیمامی عومەر دئیتە
قەگواستن یا د جهی خو دا ئەم ل قییری بو بیرئینان ل بیرا
زەلامان بینینهقە:

---

(۱) موسلم ژ ئەبوو هویرەدی قەدگوهیزت.

جارهكى زهلامهك هاته نك ئىمامى عومەر، دا شكائىتتهكى ل
 ژنكا خو بكت كو يا بى تبعهته، عومەر ل مال بوو، ئەو مال بەر
 دەرگههى حهتا عومەر دەرکهفت، دهنكى ژنكا عومهرى هاته گوهان
 هه قركى د گهل عومهرى دكر ودهنگى خو ل سهر بلند دكر،
 وعومهر يى بى دهنك بوو نه دئاخفت، گاڤا وى ئەڤ چهنده ديتى
 زقپرى قه، عومهرى گازىكرى وگوتى: ته چ دڤيا؟ وى گوت: ئەز
 هاتبووم دا شكائىتى ل ژنكا خو بكم بهئى من ديت ژنكا ژيا من
 چيتر نينه! قيجا من گوت: ئەگەر ئەڤه حالى عومهرى بت د گهل
 دژواريا وى پا ههما حالى من يى باشه!

عومهرى گوتى: براىى من! ئەز تهحه ممولو وى دكهم ژ بهر وان
 حه قين وى ل سهر من ههين، ئەو زادى من دلينت، ونانى من
 دپيژت، وجلكين من دشوت، وعه يالى من ب خودان دكته، وبهرى
 من ژ حهرامىي وهر دگيتر، ژ بهر هندى ئەز تهحه ممولو وى دكهم.
 وى زهلامى گوت: ژنكا من ژى قان هه مى كاران دكته.. عومهرى
 گوتى: قيجا پا تو ژى تهحه ممولو وى بكه، مهسهله دهمهكى
 كورته!!

مهعنا: ههر جارهكا ته تشتهك ژ ژنكى ديت يى ته پى نهخوش
 بت، بيرا خو ل وان گهلهك تشتان بكه يين ئەو بو ته دكته وته پى
 خوش، وههر جار بيرا خو ل هندى بينه كو دنيا دهليقهيهكا كورته
 ب بهر هندى ناكهفت تو وهريسى بيخيه ههفا خو.

دان وستاندن بناخه‌یی سهرکه‌فتنییه

وه‌کی به‌ری نوکه ژی مه‌گوٚتی: مال ئه‌و لبنا سهره‌کییه یا دیواری جفاکی ژی دورست دبت، ژ به‌ر قی چهندی ئیسلامی خمه‌کا مه‌زن ژ دورستکرن و ب هیژکرننا مالی خواریه، وخواستیه ههردهم په‌یوه‌ندی د ناڅبه‌را نه‌ندامین مالی دا د ساخلم بن، و ل سهر بناخه‌یی قیان و دلوقانی و د ئیک و دو تیگه‌هشتنی دنافاکری بن، وئو په‌یوه‌ندی ب قی په‌نگی نابن هندی (حوار) ودان وستاندنا هیمن وره‌ئی وهرگرتن و مشیورته د ناڅبه‌را ژن ومیران دا نه‌بت.

وتشته‌کی ناشکه‌رایه کو چو مال نینن و نابن هنده‌ک جارن هنده‌ک په‌نگین ئاریشه وگرفتاریان سهری لی هل نه‌دهن، و هندک جارن فرک نه‌هاقیتی و بایی خیلافی ب سهردا نه‌ئیت، ویا غه‌ریب نینه ژن ومیر هنده‌ک جارن سهر هنده‌ک مه‌سه‌لان ب هه‌قپکی بچن، و خو پیروزترین مال - کو مالا پیغه‌مبه‌ری بوو سلاق لی بن - ژ قی چهندی یا پاراستی نه‌بوو، به‌لی یا غه‌ریب ئه‌وه ده‌می جاره‌کی په‌نگه‌کی خیلافی ل سهر مه‌سه‌له‌کی د ناڅبه‌را ژن ومیران دا پوی بدهت، ل شوینا کو ئه‌و ههر دو دهرگه‌هی بو دان وستاندنی فه‌که‌ن، وهرر ئیک گوهداریا لایی دی بکه‌ت، دا پیگه‌ه وان (نوقطان) یین

ئەو ل سەر ب خىلاف چووين پراگەن، ئەو پى بدهنە تىكچوون و
 (تەشەننوجى) كوپەيوەندىيىن وان پوژ بۆ پوژى بەر ب خرابىيى
 قەبەن، ل شويىنا كوهەر ئىك ژ وان ب پەنگەكى عەمەلى باوهرىيى
 ب (حوار وشوورايى) بينت، رابت (ئىستىداد ودكتاتورىيەتى)
 ب كار بينت.

قېجا حەتا ژن وميرل ھەمى دەمان دەرگەھى بۆ (شوورايى)
 ودان وستاندنى بەھلنە قەكرى، دقئىت ئەو بىرا خۆل ھندى
 بيننەقە كو ئىك ژ سالووخەتېن كەسىنيا موسلمانى ئەو ھە ئەو
 مروقەكى (موستەبد) نىنە ب رەئىيا خۆ، خودايى مەزن دەمى
 بەھسى خودان باوهران دكەت، دىيژت: ﴿وَأَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ﴾
 (الشورى: ۱۸) مەعنا: خودان باوهر ئەون يىن دەھمى كار
 وكريارىن خۆ دا شوورايى ب كار دئىنن، وپى نەقئىت بىيژىن: دان
 وستاندن ستوينا سەرەكى يا شوورايىيە.

ويىغەمبەرى - سلاق لى بن - د ژيانا خۆ دا ب پەنگەكى عەمەلى
 ئەق چەندە ب جە دئىنا، ھەقالى وى يى ناقدار (ئەبوو ھورەيرە)
 دىيژت: من نەدەيت كەسەكى ھندى پىغەمبەرى - سلاق لى بن -
 مشيورەتا ھەقالىن خۆ كربت وپىر وپوچوونىن وان وەرگرت بت^(۱).

ئەق چەندە قاعىدەھەكى گشت بوو د ژيانا پىغەمبەرى - سلاق
 لى بن - د گەل سەھابىيىن وى ل دەمى تەناھىيى، د گەل وان ل

---

(۱) ترمذى قى گۆتتا وى قەدگويىژت.

دهمی شه‌ری، د گهل هه‌قالین خو ژ دهرقه‌ی مالی و د گهل خه‌لکی
 مالا خو ب خو ژی دهمی د گهل وان دما ب تنی د مال دا...
 ودهمی ئەم سیره‌تا پیغه‌مبه‌ری - سلاق لی بن - د مالا وی دا
 دخوینین بو مه‌ ئاشکه‌را دبت کو دان وستاندن و (حوار) ئە‌وا
 هنده‌ک جارن گهرم دبوو وکیتر جارن دگه‌هسته‌ دهره‌جا دژواری
 ژی تشته‌کی غائب نه‌بوو د قی مالی دا، ههر چه‌نده‌ دقیت ئەم ژ بیر
 نه‌که‌ین کو عه‌ده‌تی قوه‌یشیان نه‌بوو کو چو جارن ئە‌و هند ریکی
 بده‌نه‌ ژنکی کو د به‌ر زه‌لامی خو‌را باخفت، به‌لی پیغه‌مبه‌ر - سلاق
 لی بن - یی قوره‌یشی یی وه‌سا نه‌بوو. عومه‌ری کوری خه‌ططابی
 دبیرت: مه‌ قوره‌یشیان ری نه‌دا ژنکین خو کو د به‌ر مه‌ را باخفن،
 دهمی ئەم هاتینه‌ک ئە‌نصاریان مه‌ دیت ئە‌و هنده‌ک مروفن ژنکین
 وان د به‌ر وان را دناخفتن، ئینا ژنکین مه‌ ژی چاقل ژنکین وان
 کر، پورژه‌کی من ل ژنک خو‌حه‌یتانند وی، وی به‌رسقا من
 دا ئینا من ئە‌هه‌ چه‌نده‌ ب عه‌جیبی قه‌ وه‌رگرت کو ئە‌و د به‌ر من را
 باخفت، ئینا وی گوته‌ من: بوچی تو ب عه‌جیبی قه‌ وه‌ردگری ئە‌ز
 د به‌ر ته‌ را باختم، ئە‌فه‌ پیغه‌مه‌ره‌ - سلاق لی بن - ژنکین وی د به‌ر
 را دناخفن، ونیک ژ وان پورژی هه‌می حه‌تا دبتنه‌ شه‌ه‌ د گهل وی
 ناناخفت؟^(۱)

(۱) بوخاری قی گوتنی ریوایه‌ت دکه‌ت.

دهمی ژنکا عومهری ئەف ئاخفتنه گۆتی، عومهر بی دەنگ بوو، چونکی ئەو ژ پیغەمبەری - سلاق لی بن - چیتر نینه، ئەگەر بو زەلامی کیماسی با ژنک د بەر وی را باخفت، یان دان وستاندنێ حەتا یا دژوار ژێ د گەل وی بکەت، پیغەمبەری - سلاق لی بن - ئەف چەندە نەدکر، و ژ لایەکی دی قە ئەف سەرھاتیە بو مە ئاشکەرا دکەت کو پیغەمبەر - سلاق لی بن - د قی سالوختی توند دا بەرانبەر ژنی چاق ل عەشیرەتا خو ژ قورەیشیان نەدکر، وی ئەف چەندە ب کیماسی نەدزانی، چونکی ئەو ژ وان کەسان نەبوو یین دگۆت: د باشی و خرابیان دا ئەزی د گەل عەشیرەتا خو، وەکی ھندەک نەزان دبیژن!

پیغەمبەری - سلاق لی بن - دەمی مەجال ددا ژنکین خو کو دان وستاندنێ د گەل وی بکەن، تبیعەتی ژنکینی یی لاواز ژ بیرا خو نەدەر، و ل سەر بناخەیی قی تبیعەتی لاواز - یان بلا بیژین یی نازک - وی بەرسقا وان ددا، جارەکی پیغەمبەر - سلاق لی بن - ل سەفەرەکی بوو، عائیشا دبیژت: باری من یی سقک بوو ل سەر حیشرتەکا رەھوان بوو، و باری صەفیایی یی گران بوو و ل سەر حیشرتەکا لەغەر بوو، و ژ بەر وی کاروانی مە قەدما، ئینا پیغەمبەری - سلاق لی بن - گۆت: باری صەفیایی بداننە سەر حیشترا عائیشایی، دا ئەم گیرۆ نەبین، گاڤا من دیتی وان ئەف چەندە کر (و ژ بیر نەکەن عائیشا و صەفییا ھەویین ئیک بوون) من گۆت: وەی! پا ب خودی ئەف جوھیە شیا پیغەمبەری!

ئینا پیغمبهری - سلاق لی بن - گوته من: دهیکا عهبدلاهی
باری ته یی سقکه وباری صهفیایی یی گرانه مه گپرو دکهت لهوا
مه ئەف چهنده کر.

عائیشایی ب عیجزی فه گوته: ما تو نه ئهوی یی دبیزت: ئەز
پیغمبهری خودیمه؟!

پیغمبهر - سلاق لی بن - گپرنزی وگوته: ما ته شککه د وی
چهندی دا ههیه، دهیکا عهبدلاهی؟!

عائیشایی جارهکا دی گوته: ما تو نه ئهوی یی دبیزت: ئەز
پیغمبهری خودیمه، بوچی تو عهدهالتی ناکهی؟!

هنگی بابی وی ئەبوو بهکری گوهل ناخفتنا وی بوو، ئینا ب
نک فه هات وشهقه دانایی، ئینا پیغمبهری - سلاق لی بن - گوته:
هیدی ئەبوو بهکر. ئەبوو بهکری گوته: ما ته گوهل لی نینه یا
چ دبیزت؟ پیغمبهری - سلاق لی بن - گوته: ما تو زانی غیرهت وه
ل ژنکی دکهت بنی نهالی وسهری نهالی ژیک جودا نهکته!

ب فی رهنگی پیغمبهری - سلاق لی بن - ئەم فیبری هندی
کرین کو ب گپرنزین وصهبر فه تهحه ممولا وان گوتهنن ژنکی
بکهین یین خو هندهک هزر دکهن ئەو گهلهک ژ خهطر ودژوارن ژی،
هندی مهسهله یا گپردای بت ب وی تبیعهتی لاواز فه یی ژنک
ل سهر هاتینه چیکرن.

وييغهمبەرى - سلاق ئى بن - ئىككىن خۇ وەسا تىگەھاند بوون
 كو ئىك ژ وان حەقى ھەى د وان مەسەلان دا يىن پەيوەندى ب وى
 ب تنى قە ھەين ئەو سەر ب خۇ بىرازا خۇ بدەت، وەسا تى
 نەگەھت كو بىي زەلام چى نابت ئەو تالا بىر خويى بکەت - وەكى
 دئىتە گۆتن -، ھەر چەندە وى ھەردەم تەئکید ل سەر گىنگيا
 شوورايى وەرگرتنا رەئيا يى بەرانبەر دکر، دەیکا موسلمانان
 مەيمونا کچا حارثى جاريەك ھەبوو، د پىکا خودى دا ئازا کر،
 رۇژا پىغەمبەر - سلاق ئى بن - چوويه مالا وى، وى گۆتى: ئەى
 پىغەمبەرى خودى، تە زانیە کو من جارىا خۇ يا ئازا کرى؟
 پىغەمبەرى - سلاق ئى بن - گۆتى: تە وە کر؟ وى گۆت: بەلى،
 پىغەمبەرى - سلاق ئى بن - گۆت: ئەگەر تە ئەو دابا مال خالانىن
 خۇ خىرا تە دا يا مەزنتربت (۱).

ژ قى چەندى ژى و مە ئاشکەرا دبت كو پىغەمبەرى - سلاق ئى
 بن - ئىككىن خۇ وە تى نەگەھاندبوون كو چى نابت ئىك ژ وان بىي
 وى چو کاران بکت، لەو وەكى مە دىتى ئىك ژ وان سەربخوييا
 کەسىنيا خۇ دپاراست، بىي مەسەلا دان وستاندن وحوارى د کار
 وبارىن مەزن وپچويک دا (لەغوو) بکەت.

و ژ بەر گىنگيا دان وستاندنى د ناقبەرا ژن وميران دا
 پىخەمەت پاراستنا مالى ژ رەشەبايىن گرفتاريان، شەرىعەتى

---

(۱) بوخارى قەدگوھىزت.

هژماره‌کا حوکم وئه حکامین په یوه ندی ب مال و عیالی قه هه‌ی
 ب ئتتفاق ورازیبیونا ژنکی و زه‌لامی قه گریدان، وحق نه‌دایه ئیک
 ژ وان بیسی یی دی بریاری بدهت. . وپیغه‌مبه‌ری - سلاق لئ بن -
 ب په‌نگه‌کی عه‌مه‌لی بو مه‌دایه زانین کو پیئتقیه خو د مه‌سه‌لین
 گرنگ ژی دا زه‌لام ره‌ئیا ژنکی وهرگرت، وکاری ژی ب ره‌ئیا وی
 بکته ئه‌گه‌ریا د جهی خو دا بت.

ل سالا شه‌شی مشه‌ختی پشتی پیغه‌مبه‌ر - سلاق لئ بن - ل
 نه‌الا حوده‌بییی صلوحه‌ک د گه‌ل کافرین مه‌که‌هی گریدای،
 وئتتفاق ل سهر چهند شه‌رته‌کان کری یین سه‌حابیین وی
 هزرکری نه‌و بو وان کیماسیه، ئیک ژ وان شه‌رتان نه‌و بوو
 پیغه‌مبه‌ر وه‌قالین خو ئه‌ف ساله بزقرنه‌قه و ساله‌کا دی بینه
 مه‌که‌هی بو کرنا عومری، پیغه‌مبه‌ری - سلاق لئ بن - گوته هه‌قالین
 خو: رابن قوربانین خو قه‌کوژن، و سه‌رین خو بتراشن. به‌لی که‌س ژ
 وان وه نه‌کر! سی جاران پیغه‌مبه‌ری - سلاق لئ بن - ئه‌ف فه‌رمانه ل
 وان کر به‌لی که‌سه‌ک ژ وان فه‌رمانا وی ب جه نه‌ئینا، ئینا
 نه‌و ب عیجزی قه رابوو وچونک (أم سلمه) یی، و سوحبه‌تا خو د
 گه‌ل سه‌حابیین خو بو وی کر، ئینا (أم سلمه) یی گوته: نه‌ی
 پیغه‌مبه‌ری - سلاق لئ بن - ته دقیت نه‌و فه‌رمانا ته ب جه بینن؟
 ده‌رکه‌فه و د گه‌ل که‌س ژ وان نه‌ئاخفه حه‌تا تو قوربانی خو
 قه‌دکوژی و سه‌ری خو دتراشی. پیغه‌مبه‌ری - سلاق لئ بن - وه کر

وهكى ژنكا وى گوتىي، گاڤا سهحابيان ديتى وى ئەڭ چەندە كر،
ئەو ژى ھەمى رابوون وچاڭ ل وى كر^(۱).

ئەڭ ھەدىسە ھندى دگەھىنت كو پيغەمبەرى - سلاڭ لى بن -
ھند مەجال دابوو ژنكىن خۇ كو ئەو رەئىيا خۇ د مەسەلەين گىرنگ
ژى دا بىدەن ودان وستاندنى د گەل پيغەمبەرى - سلاڭ لى بن -
سەرا بگەن، قىجا چاوا رى ل وان بىتە گىرتن كو ئەو بىر
ويوچونين خۇ د وان مەسەلان دا ئاشكەرا بگەن يىن پەيوەندى ب
مال وعەيالى وان قە ھەى، يان ژيانا وان يا تايبەت!؟

---

(۱) بوخارى قەدگوهىزت.

هەر ئېك وحهقى ۋى

ۋئېك ژ ئەگەر ئېن مەزن يىن مالى ژ نەخوشى وگرفتاريان دپاريزت زانينا هەر لايەكى بو وان حەقىن ۋى ل سەر لايى ۋى دى هەين، بو هندی ۋا ئەو تىشتەكى زېدەتر ژ حەقى نەخوازت، يان چووننە چووننە ئەو هەست ب هندی نەكەت كو حەقى ۋى يى ۋا تىيە خوارن ئەگەر ۋا ۋا لايى بەرانبەر ئەو تىشت ب ب جە نەئينا يى ئەو هزر دكەت كو ئەو حەقى ۋىيە.

ۋهتا هەر ئېك ژ ژن وميران حەقى ۋو ۋىي ۋهقالى ۋو ژى ب دورستى بزانت، ۋا تەخسىريى تيدا نەكەت، ل قيرى دەورى ۋو ۋهشەنبركرنى ب ۋهشەنبريا دىنى دئيت، يەنى: هەر ئېك ژ وان شەريى ۋو ۋى ۋهليقهيى ۋا بزانت، ۋيگيريى پى بکەت، ۋمە دقيت ل قيرى ب كورتى حەقى ۋهەر ئېك ژ هەردو لايان دەسنيشان بکەين ۋهكى ۋا ئايەت ۋهديسان ۋا ۋا تى.

حەقىن ژنى:

ۋ ل سەرى دى ژ حەقىن ژنى دەست پى كەين، ۋئەو دبنە دو پشك: يىن ماددى ۋيىن نە ماددى.

ئىك: يېن نه ماددى:

۱ - ژ مافین ژنییه وی نازادی د هلبژارتنا شریکی ژینا خو دا ههبت، و ب چ پهنگان بو وهلیی کچکی نابت نهو وی ب تهعدایی وبی رازیبونا وی بدهته شوی.. پیغه مبهه - سلاقی لی بن - دبیزت: ﴿لَا تُكْحِ الْأَيْمُ حَتَّى تُسْتَأْمَرَ وَلَا تُنْكَحُ الْبُكْرُ حَتَّى تُسْتَأْذَنَ - بیژن نائیته ماره کرن ههتا گوئنا وی نهئیته وهرگرتن، وکچ نائیته ماره کرن ههتا دهستویری ژی نهئیته وهرگرتن﴾^(۱).

۲ - سهرده ریا باش یا ئا قاکری ل سهه بناخهیی قهنجی ورهحم و دلوقانیی حقی ژنییه ل سهه زهلامی وی، خودایی گوئنی ئاراسته ی زهلامان دکهت دبیزت: ﴿وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ فَإِنْ كَرِهْتُمُوهُنَّ فَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَيَجْعَلَ اللَّهُ فِيهِ خَيْرًا كَثِيرًا﴾ (النساء: ۱۹)، یه عنی: ب باشی وقهنجی تیکه لی وسهه ده ریی د گهل ژنکین خو بکن، وئه گهر جاره کی ههوه تشته کی ههوه ی نه خوش بت ژ ئیک ژ وان دیت، هوین که ریا خو نه هاقینی، چونکی دبت که ریین ههوه ژ تشته کی قه بن وئهو ب خو خودی خیره کا مه زن بکه ته تییدا.

۳ - زهلام دقیت یی ب غیرهت بت ل سهه ژنکا خو، ووی ژ هه می نه خوشی و خرابیان بپاریزت، و ژ پاراستنا ژنییه نهو ژ بی نه مریا خودی بدهته پاش، و نه هیلت بهری وی بکه فته گونه هی،

---

(۱) بوخاری و موسلم ژ نه بوو هورهیره ی قه دگو هیزن.

خودایی مه زن د نایه ته کی دا دبیزت: ﴿يَتَّيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا قُوا أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ﴾ (التحریم: ۶) گه لی خودان باوهران هوین خو و مالا خو ژ ئاگره کی بیاریزن پیهلکریی وی مروّف و بهرن.

۴ - ب جهئینانا هه وجهیی و پیئتقیین وی (یین جنسی) یین کو مه شرروعی زهواج ژ بهر هاتیه حه لالکرن، و ب کار ئینانا دهسپیک و ریخوشکه ری قی ب جهینانی.

دو: یین مادی:

۱ - مههر (نهخت) وئه فه ماله که زلام دده ته ژنی، زهواج پی دورست ببت، و بیی دانا قی مههری زهواج حلال نابت، پیغه مبهر - سلاق لی بن - دبیزت: ﴿أَيُّمَا رَجُلٍ تَزَوَّجَ امْرَأَةً بِمَا قَلَّ مِنَ الْمَهْرِ أَوْ كَثُرَ لَيْسَ فِي نَفْسِهِ أَنْ يُؤَدِيَ إِلَيْهَا حَقَّهَا، خَدَعَهَا، فَمَاتَ وَلَمْ يُؤَدِ إِلَيْهَا حَقَّهَا، لَقِيَ اللَّهَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَهُوَ زَانٍ - هَر زهلامه کی ژنه کی بینت ب مههره کی کییم یان یی گه لهک، و د دی وی دا نه بت نه و وی مههری بده تی، وی بخاپینت، حه تا بمرت و حه قی وی نه ده تی، روژا قیامه تی نه و دی ئیته نک خودی وگونه ها زنایی د ستوی وی دا^(۱).

۲ - نه فه قه، و مه عنا وی نه وه واجبه ل سه ر زهلامی نه و ژنکا خو ب خودان بکه ت و مه صره فی لی بکه ت، خوارین و قه خوارین

(۱) طه بهرانی ژ جابانی کوردی قه دگوهیزت.

وجلکی بو پهیدا بکته ل دویف پیچیبوونا خو، وواجب نینه ل سهر ژنی نهو مالی خو ل سهر زهلام وعه یالی وی صهرف بکته نه گهر خو نهو یا زهنگین ژی بت، خودی دبیرت: ﴿ وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ ﴾ (البقرة: ۲۳۳) یه عنی: رزق وجلکی وان ژنکان ل سهر وان زهلامانه یین عه یال بو دئینه پالقه دان.

۳ - پهیدا کرنا جهی وخانی کو ژن تیغه بیته هه وان دن نهغه و اجبی زهلامییه، خودی دبیرت: ﴿ أَسْكِنُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ سَكَنْتُمْ مِنْ وَجْدِكُمْ ﴾ (الطلاق: ۶) ل دویف پیچیبوونا خو هوین - گه لی زهلامان - وان ژنکان ل وی جهی ئاکنجی بکهن یی هوین لی دئاکنجی.. وههر چهنده ئاخفتن ل قییری ل دور وان ژنکانه یین دئینه بهردان ژی، به لی ژی دئیته زانین کو ئاکنجیکرنا ژنی - ب رهنگه کی گشتی - واجبه ل سهر زهلامی.

حه قین زهلامی:

وزهلامی ژی هندهک حهق هه نه شه ریعه تی کرینه د ستوی ژنی دا، به لی چو ژوان د ماددی نینن، ژوان حهقان:

۱ - گوهداریا زهلامی د وان تشتان دا یین بی نه مریا خودی تییدا نه بت، چونکی زهلام خودان ومه زنی مالییه، ودقیت گوهداریا مه زنی بیته کرن دا کار ب دورستی ب ریقه بچن.

۲ - پاراستنا مالا زهلامی ومالی وی ژه عیبوون وپویچبوونی، وچی نابت ژن بیی دستویریا زهلامی مالی وی صهرف بکته یان

خیران ژئی بدهت، یان ب دیاری بدهته کەسی، ئەقە ئەگەر مال مالی
زەلامی بت، ژ خو ئەگەر مالی وی بت وی حەقی هەمی وەسا
تەصەروفی تیدا بکەت وەکی وی دقیت.

۳ - و ژ حەقی زەلامییە ل سەر ژنکی ئەو دەرگەهی مالا وی بو
وی کەسی قەنەکەت یی وی پی خوش نەبت، ژنک بت یان زەلام
بت.

۴ - پەرودەکرنا عیالی پەرودەکرنا دورست و خەمخوارنا ژ
مالا وی، و ب سەرۆبەرکرنا مالی، و هەژی گۆتئیە کو هەندەک زانا بو
هەندی دچن کو واجب نینە ل سەر ژنی ئەو شوئی مالی بکەت،
و ئەگەر هات وی ئەو کر ئەو قەنجیەکە ل زەلامی دکەت، و خیرەکە
بو وی حسیب دبت.

۵ - خو خەملاندن بو زەلامی و پویتەکرنا ب سەرۆبەری خو.

۶ - چی نابت بو ژنکی ئەو عیبادهتی سوننەت بکەت بیی
دەستویریا زەلامی خو ئەگەر یی حازر بت، وەکی گرتنا پوژیین
سوننەت، و ئەگەر وی ئەو چەندە کر و ب دلی زەلامی نەبت ئەو
عیبادهت ژئی نائیته قەبویلکرن.

ناقەرۆك

پەر	بابەت
۳	پیشگۆتن
۸	خۆپاراستن بەری چاره سەریی
۱۶	زەلام و دو دیتننن هەقدژ
۲۱	کەنگی زەلام یی بەرپسیاره؟
۴۱	وحە تا ژن یا گونەهکار نەبت..
۶۰	پاوهستانەکا دی د گەل زەلامی
۶۴	دان وستاندن بناخەیی سەرکەفتنییه
۷۲	هەر ئیک و حەقی وی

